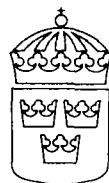

Socialutskottets betänkande

1985/86:5

om förskola för alla barn (prop. 1984/85:209)

SoU
1985/86:5

I betänkandet behandlas proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn jämte de motioner som väckts med anledning av propositionen.

Till betänkandet har fogats 25 reservationer av m, fp, c och vpk samt ett särskilt yttrande av c.

Utskottet har i ärendet uppvakts av företrädare för Umeå daghemsförening, föräldrgruppen vid Stockholms barnstugor och Uppsala föräldraförening.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker propositionens förslag till riktlinjer för utbyggnad av barnomsorgen och avstyrker samtliga motionsyrkanden rörande utbyggnaden. m- och c-ledamöterna reserverar sig till förmån för avslag på propositionen.

Vidare tillstyrker utskottet de föreslagna riktlinjerna för statsbidrag till öppen förskola, deltidsgrupp och alternativa barnomsorgsformer samt riktlinjerna för en höjning av statsbidragen till daghem, familjedaghem och fritidshem. Utskottet avstyrker i anslutning härtill motionsyrkanden (m, fp, c, vpk) om andra statsbidragssystem för barnomsorgen. Samtliga oppositionspartier reserverar sig till förmån för sina resp. förslag. De tre borgerliga partierna reserverar sig vidare gemensamt till förmån för ett motionsförslag (fp) om samma statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer som till kommunala.

Utskottet avstyrker ett antal motionsyrkanden (m, fp, c) rörande inriktningen av det familjepolitiska reformarbetet och införandet av vårdnadsersättning. Utskottets m-, fp- och c-ledamöter reserverar sig gemensamt för ett riksdagsuttalande rörande det fortsatta familjepolitiska reformarbetet. Vidare reserverar sig m-ledamöterna till förmån för sitt förslag angående vårdnadsersättning och vpk-ledamöten angående en utbyggnad av föräldraförsäkringen.

Utskottet tillstyrker också de i propositionen angivna riktlinjerna för anordningsbidrag till daghem och fritidshem för budgetåret 1985/86. Här emot reserverar sig m och c gemensamt.

Vidare tillstyrker utskottet förslaget till riktlinjer för innehållet i barnomsorgen. Samtliga motionsyrkanden härom avstyrks.

Ytterligare reservationer beträffande bl. a. utbyggnaden (vpk), anordningsbidrag (vpk) och innehållet i barnomsorgen (m, fp) har avgivits.

I proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn har regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen

1. att godkänna de riktlinjer för utbyggnad av och innehåll i barnomsorgen som angivits i propositionen,

2. att godkänna de riktlinjer för statsbidrag till öppen förskola, deltidsgupp och alternativa barnomsorgsformer som angivits i propositionen,

3. att godkänna de riktlinjer för en höjning av statsbidragen till daghem, familjedaghem och fritidshem som angivits i propositionen,

4. att godkänna vad som i propositionen anförts om riktlinjer för anordningsbidrag till daghem och fritidshem för budgetåret 1985/86.

Vidare har regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om kommunernas riktlinjer för barnomsorgens förskoleverksamhet.

Bidragsförändringarna föreslås gälla fr. o. m. den 1 januari 1986.

Motioner

I motion 1984/85:3233 av Ulf Adelson m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen avslår proposition 1984/85:209,

2. att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till vårdnadsersättning för barn mellan ett och tre års ålder, utformat i enlighet med vad i motionen anförts och med ikraftträdande den 1 januari 1986,

3. att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till sådana regler att alla enskilda förskolor och fritidshem som uppfyller kvalitetskraven oavsett driftsform och omsorgsform räknas in i den kommunala barnomsorgsplanen för att fr. o. m. 1986 åtnjuta samma statsbidragsrätt som kommunal barnomsorg och att statsbidragen samtidigt görs neutrala till omsorgsformen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen och inriktningen av familjepolitiken,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skolstyrelsen skall ha ansvaret för den del av verksamheten i förskolan som förbereder barnen för lågstadiet under året närmast före skolstarten samt att skolöverstyrelsen bör få uppdraget att utforma det pedagogiska programmet för denna del av verksamheten,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det pedagogiska programmets innehåll med avseende på bl. a. allsidighet och objektivitet.

I motion 1984/85:3234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till reformerat statsbidragssystem till förskolan i enlighet med vad som anförs i motionen,

2. att riksdagen – i avvaktan på förslag enligt yrkande 1 – beslutar att riktlinjerna för statsbidraget till förskolan ändras så att bidrag utgår med samma belopp oavsett om verksamheten drivs i kommunal eller enskild regi,

3. att riksdagen uttalar att kommunerna bör tillämpa enhetliga avgifter

inom barnomsorgen i enlighet med vad som anförs i motionen,

4. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om behovet av ytterligare lagstiftning för att tillgodose efterfrågan på barnomsorg,

5. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om innehållet i förskolan,

6. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om kommunala riktlinjer för barnomsorgens pedagogiska innehåll,

7. att riksdagen beslutar att ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om anordningsbidraget,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag till reformerat familjestöd i enlighet med motionens förslag.

I motion 1984/85:3235 av Ingrid Sundberg (m) hemställs

1. att riksdagen uttalar sig för att rätten till plats på daghem och familjedaghem knyts till den tid behov av omsorg föreligger,

2. att riksdagen uttalar sig för att det åligger kommunerna att se till att barn som haft rätt till daghemsp plats men som mister denna rätt då vårdnadshavare utnyttjar sin föräldraförsäkring med förtur återfår sin plats då behov av omsorg åter uppkommer.

I motion 1984/85:3236 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar avslå proposition 1984/85:209,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om barnomsorgens framtida utformning och inriktning,

3. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förenklade regler för barnomsorgens statsbidrag och ett rättvisare system i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1985/86:8 av Alf Svensson (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar avslå proposition 1984/85:209,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till vårdlön för barn i förskoleåldern i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förskolans pedagogiska verksamhet skall förankras i kristna grundvärderingar,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till statsbidragssystem till förskolan i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1985/86:9 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om att förslag till lag som garanterar alla barns rätt till plats i förskolan snarast föreläggs riksdagen och att därvid beaktas vad i motionen sägs om inriktning mot kollektiv kommunal barnomsorg,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer att i samband med lag om rätt till plats i förskolan regeringen även framlägger förslag om utbyggnad av föräldraförsäkringen tills barnet uppnått 18 månaders ålder,

3. att riksdagen uttalar sig för en utbyggnadstakt av heltidsförskolan om 50 000 platser per år,

4. att riksdagen uttalar sig för en förändring av statsbidraget till barnom-

sorgen i enlighet med vad som anförs i motionen och hemställer hos regeringen om förslag härom,

5. att riksdagen uttalar att anordningsbidrag i enlighet med regeringens förslag bör utgå tills utbyggnadsbehovet är täckt,

6. att riksdagen med ändring i proposition 1984/85:209 beslutar att statsbidrag för anlitande av stödpersonal för barn med särskilda behov skall täcka den faktiska kostnaden och att kommunen ges rätt att anlita den stödpersonal som anses erforderlig och efter särskild redovisning i efterhand erhålla full kostnadstäckning.

Utskottet

Bakgrund

Genom förskolelagen (1973:1205) som trädde i kraft den 1 juli 1975 infördes den allmänna förskolan för alla sexåringar. Lagen ersattes den 1 januari 1977 av lagen (1976:381) om barnomsorg, som även omfattade barn i den lägre skolåldern. Genom barnomsorgslagen blev barnomsorgen en lagfäst kommunal uppgift med skyldighet för kommunen att svara för en planmässig utbyggnad. När lagen antogs ställde sig riksdagen bakom målsättningen för utbyggnaden av barnomsorgen att plats inom den kommunala barnomsorgen skulle beredas för alla barn i förskoleåldern till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar samt för barn med särskilt behov av stöd och stimulans (prop. 1975/76:92, SoU 28, rskr. 219). Denna målsättning avsåg även fritidshemsverksamhet för barn i skolåldern. Riksdagen beslutade samtidigt om ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen. På grundval av en överenskommelse mellan regeringen och Svenska kommunförbundet lades i propositionen fram förslag om ett utbyggnadsprogram för barnomsorgen under femårsperioden 1976–1980. Det omfattade 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem jämte en ökning av platstillgången i kommunala familjedaghem. Utbyggnaden kom emellertid inte att helt förverkligas. Under femårsperioden togs ca 67 000 nya daghemsplatser i bruk. Antalet 0–12-åringar i familjedaghem ökade dock från 67 600 år 1975 till 126 800 år 1981. Antalet platser i fritidshem ökade från 24 500 år 1976 till 50 400 år 1982.

Förskolans verksamhet regleras sedan den 1 januari 1982 av 12–18 §§ socialtjänstlagen (1980:620) och 2–5 §§ socialtjänstförordningen (1981:750). Den tidigare gällande barnomsorgslagen infördes i den nya lagstiftningen utan några sakliga ändringar.

På förslag av den dåvarande borgerliga regeringen beslutade riksdagen hösten 1981 om ett ändrat statsbidragssystem för barnomsorgen (prop. 1980/81:205, SoU 1981/82:1, rskr. 38). Det nya bidragssystemet (se vidare nedan) skulle träda i kraft den 1 januari 1983. Hösten 1982 upphävde riksdagen i enlighet med den nya socialdemokratiska regeringens förslag sitt tidigare beslut (prop. 1982/83:55, SoU 12, rskr. 100).

I samband med att riksdagen hösten 1981 behandlade statsbidragsreglerna gav riksdagen regeringen till känna att det skulle utarbetas en plan för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen fram till full behovstäckning. Som

hjälpmedel härvidlag borde en ny barnomsorgsundersökning utföras av statistiska centralbyrån (SoU 1981/82:1 s. 9–10, rskr. 38). Riksdagen upprepade kravet på en utbyggnadsplan hösten 1983 (SoU 1982/83:12, rskr. 43).

I samband med behandlingen av den ovan nämnda propositionen 1980/81:205 om nya statsbidragsregler hemställde riksdagen hos regeringen om en redovisning av målsättning och riktlinjer m. m. för barnomsorgsverksamheten. Socialutskottet hade ansett att det var nödvändigt att personalen i förskolor och inom barnomsorgen i övrigt fick en mer preciserad målsättning för sitt arbete och klarare riktlinjer för vilket innehåll verksamheten skulle ha. Utskottet hade angivit vissa vägar för hur detta resultat skulle nås. Bl. a. borde socialstyrelsen fortsätta och intensifiera sitt arbete med att konkretisera förskolans målsättning och innehåll för kommunerna. Vidare borde riksdagen få en redovisning för planerna då det gällde det fortsatta arbetet på att ge kommunerna och personalen stöd och vägledning rörande barnomsorgsverksamheten (SoU 1981/82:1 s. 16).

Som svar på riksdagens begäran redovisade regeringen i en skrivelse till riksdagen hösten 1982, 1982/83:34, bl. a. att socialstyrelsen var i färd med att utarbeta ett pedagogiskt program för förskolan som senare borde kompletteras med kommunala riktlinjer. Det pedagogiska programmet var avsett att bidra till en jämnare kvalitativ utveckling av förskolans inre verksamhet genom att bilda en ram för planeringen och utformningen av verksamheten. Regeringsskrivelsen godtog av riksdagen (SoU 1982/83:12).

Hösten 1983 antog riksdagen ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen, vilket trädde i kraft den 1 januari 1984 (prop. 1983/84:9, SoU 12, rskr. 43). Det nya systemet innebar en övergång från bidrag per plats till bidrag per barn och var bl. a. avsett att främja ett förbättrat resursutnyttjande i kommunerna och att begränsa den automatiska ökningen av statsbidragen utan att de pedagogiska och sociala målen åsidosattes (se vidare nedan).

Statsbidragsreglerna kompletterades den 1 juli 1984 med bestämmelser som anger under vilka förutsättningar statsbidrag skall kunna lämnas till alternativa barnomsorgsformer (prop. 1983/84:177, SoU 31, rskr. 387). Bestämmelserna innebär att statsbidrag inte lämnas till daghem och fritidshem som drivs i uppenbart vinstsyfte.

Riksdagen beslutade vidare den 6 juni 1984 om ett tillfälligt bidrag till anordnande av daghem och fritidshem (prop. 1983/84:150, SoU 35, rskr. 396). Enligt förordningen (1984:554) om statsbidrag under viss tid till anordnande av daghem och fritidshem utgick bidrag per avdelning i nybyggda daghem och fritidshem där byggnationen igångsattes efter den 30 juni 1984 men före den 1 mars 1985. Bidrag utgick med 300 000 kr. per avdelning för projekt på orter där byggsysselsättningsbehov fanns. Bidraget beviljades och betalades ut av socialstyrelsen.

Inom ramen för statsbidraget till barnomsorgen avsätts årligen 30 milj. kr. för lokalt utvecklings- och förnyelsearbete. Dessa medel fördelas av regeringen efter ansökan hos socialdepartementet.

Riksdagen antog våren 1985 en ny lag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. som träder i kraft den 1 juli 1986 (prop. 1984/85:176, SoU 27). I samband därmed beslutades att förskola för psykiskt utvecklingsstörda barn skulle upphöra att vara en del av särskolan. Till följd härav skall i

fortsättningen psykiskt utvecklingsstörda förskolebarn beredas plats i kommunernas förskolor på samma sätt som andra barn.

När det gäller den aktuella situationen inom barnomsorgen kan slutligen nämnas följande (uppgifterna hämtade ur statistiska meddelanden S 10 SM 8501).

Antalet inskrivna daghemsbarn den 31 december 1984 var 184 749 (inkl 11 503 skolbarn inskrivna i daghem, främst utvidgade syskongrupper), en ökning med 7 procent jämfört med den 31 december 1983. Av förskolebarnen i daghem var 82 procent inskrivna i syskongrupp eller utvidgad syskongrupp. Antalet inskrivna barn i fritidshem ökade med 7 procent till 57 063, medan antalet inskrivna barn i deltidsgrupp minskade med 5 procent till 78 619.

Antalet inskrivna barn i kommunala familjedaghem den 31 december 1984 var 157 785, en ökning med 5 procent jämfört med föregående år. Antalet förskolebarn i familjedaghem uppgick till 108 808 eller 69 procent av samtliga familjedaghemsbarn.

43 procent av samtliga barn i förskoleåldern var den 31 december 1984 inskrivna i daghem eller familjedaghem. Andelen varierade dock kraftigt mellan olika delar av landet. Vid jämförelse länsvis var mellan 30 och 57 procent av länens förskolebarn inskrivna och vid jämförelse kommunvis var mellan 15 och 67 procent av kommunernas förskolebarn inskrivna. Andelen skolbarn (7–12 år) som var inskrivna i fritidshem, daghem eller familjedaghem var 18 procent. Vid jämförelse länsvis varierade dessa andelar mellan 11 och 32 procent och vid jämförelse kommunvis mellan 0 och 49 procent.

Riktlinjer för utbyggnaden av barnomsorgen

I propositionen framhålls inledningsvis (s. 4–5) att samhällsutvecklingen på många sätt förändrat barnens uppväxtvillkor. Detta har kommit att ställa stora krav på barnomsorgen och har ytterligare understrukit att omsorgen behövs för barnens skull. Det är enligt socialministerns mening viktigt att på ett tydligare sätt än hittills visa på den betydelse barnomsorgsverksamheten har för det enskilda barnets utveckling i olika avseenden. Barnomsorgen måste nu medvetet inriktas på att bli en del av en god uppväxtmiljö för *alla* barn, heter det vidare. Barn vars föräldrar förvärvsarbetar kan dessutom få del av en trygg och god omsorg. Skall vi leva upp till socialtjänstlagens mål och krav måste barnomsorgen byggas ut, och en satsning på olika former av öppen verksamhet inom barnomsorgens ramar måste dessutom göras, anför socialministern.

I propositionen fastslås i enlighet härmed principen om alla barns rätt att fr. o. m. ett och ett halvt års ålder och fram till skolstarten delta i en kommunal förskoleverksamhet (s. 5). För de barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar bör rätten till kommunal barnomsorg avse den tid behov av sådan omsorg föreligger. De former som därvid främst kommer i fråga är daghem eller familjedaghem. För övriga barn bör rätten avse öppen förskola eller deltidsgrupp. Kommunen bör själv få avgöra avvägningen mellan dessa former. Socialministern påpekar dock att han ser det som en naturlig utveckling att kommunerna mer generellt öppnar deltidsgруппerna för fyra- och femåringar som inte finns i daghem.

De barn som inte har plats i daghem eller deltidsgrupp bör ha generell rätt

att delta i öppen förskoleverksamhet. Denna rätt bör erbjudas barnen utan krav på inskrivning eller deltagande i viss omfattning av verksamheten, heter det i propositionen.

I fråga om kommunernas val mellan att erbjuda fyra- och femåringar plats i deltidsgrupp resp. öppen förskola, framhåller socialministern som sin uppfattning att barnen från fyra års ålder har större utbyte av en mera strukturerad verksamhet i daghem eller deltidsförskola där verksamheten leds av utbildad personal.

Enligt socialministern är det vidare en viktig uppgift för kommunen att särskilt beakta behovet av omsorg på tider som faller utanför den ordinarie öppethållandetiden för den kommunala barnomsorgen.

Samtidigt med fastläggandet av principen om alla barns rätt att fr. o. m. ett och ett halvt års ålder delta i kommunal förskoleverksamhet föreslås i propositionen att barnomsorgen byggs ut så att alla barn vars föräldrar så önskar skall kunna erbjudas plats. Utbyggnaden bör därvid ske i sådan takt att barnomsorgsverksamheten är fullt utbyggd senast år 1991 (prop. s. 17). Under utbyggnadsperioden, dvs. senast år 1991, avser socialministern att återkomma till regeringen om en lagstiftad rätt till förskola för alla barn. Med ledning av bl. a. SCB:s efterfrågeundersökning 1982/83 beräknar socialministern det totala utbyggnadsbehovet under perioden 1987–1991 i daghem och familjedaghem till nära 55 000 inskrivna barn och till drygt 170 000 barn i öppen förskola och deltidsgupper. För att närmare kunna bedöma omfattningen av behovet bör regeringen ge SCB i uppdrag att årligen genomföra efterfrågeundersökningar. Med ledning av dessa undersökningar skall kommunerna bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning senast år 1991.

I tre motioner yrkas avslag på propositionen i dess helhet samtidigt som förslag till egna familjepolitiska program och statsbidragssystem för barnomsorgen presenteras.

Enligt *motion 1984/85:3233 av Ulf Adelson m. fl. (m)* innebär propositionens förslag bl. a. att den statliga styrningen av barnomsorgen förstärks. Den föreslagna utbyggnaden kommer enligt motionärerna att leda till betydande skatteskärpningar som gör att ännu fler barnfamiljer tvingas anlita kommunal barnomsorg. Förslagen saknar också den noggranna beredning som krävs – sålunda saknas helt kostnadsberäkningar. Dessutom innebär förslaget en urholkning av statsbidragen, eftersom någon uppräknings i enlighet med inflationstakten inte skett. Sammanfattningsvis begär motionärerna att propositionen avslås (*yrkande 1*).

Även i *motion 1984/85:3236 av Karin Söder m. fl. (c)* yrkas avslag på propositionen (*yrkande 1*). Propositionens förslag innebär en fortsatt ensidig satsning på kollektiv barnomsorg och brister när det gäller mångsidighet och valfrihet, anför motionärerna. De tar också avstånd från regeringens inställning till alternativa lösningar och till familjedaghem, en inställning som de anser alltför njugg.

Enligt *motion 1985/86:8 av Alf Svensson (c)* kommer en fortsatt satsning på barnomsorgen i enlighet med propositionens förslag att kosta flera miljarder för stat och kommun. Vidtas inga familjepolitiska åtgärder som underlättar för familjerna att själva vårda och fostra barn kommer det även efter den

föreslagna utbyggnaden att finnas föräldrar som efterfrågar kommunal barnomsorg, därtill tvingade av den ekonomiska situationen. Riksdagen bör besluta att avslå propositionen (*yrkande 1*).

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i propositionen, nämligen att en god barnomsorg bör erbjudas *alla* barn och därmed befrämja en bra uppväxtmiljö för dem. Utskottet ser med stor tillfredsställelse att målet nu slås fast att alla förskolebarn skall tillförsäkras en rätt till plats inom den kommunala barnomsorgen.

Riksdagen har, som ovan nämnts, vid flera tillfällen tidigare efterlyst en plan för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen. I propositionen förutskickas nu en planmässig utbyggnad av barnomsorgen fram till full behovstäckning senast år 1991. Utskottet anser det angeläget att denna utbyggnad kommer till stånd. Utskottet tillstyrker därför propositionens förslag om principen att alla barn skall ha rätt att fr. o. m. ett och ett halvt års ålder och fram till skolstarten delta i en kommunal förskoleverksamhet och om en planmässig utbyggnad av barnomsorgen i enlighet härmed. Det sagda innebär att utskottet avstyrker motionerna 1984/85:3233 (m) yrkande 1, 1984/85:3236 (c) yrkande 1 och 1985/86:8 (c) yrkande 1, samtliga i motsvarande del. De i resp. motion framlagda förslagen till egna familjepolitiska program och statsbidragssystem behandlas senare i betänkandet.

Motionärerna i *motion 1984/85:3234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* instämmer i det föreslagna målet för utbyggnaden men hemställer att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om behovet av ytterligare lagstiftning för att tillgodose efterfrågan på barnomsorg (*yrkande 4*). I socialtjänstlagen finns redan en lagstiftning om rätten till förskola där det sägs att kommunerna skall verka för en planmässig utbyggnad av förskoleverksamheten, påpekar motionärerna. Det är därutöver inte motiverat att nu uttala sig om behovet av ytterligare lagstiftning. Motionärerna anser att kommunerna kan anförtros uppgiften att bygga ut förskolan så att efterfrågan kan tillgodoses.

I *motion 1985/86:9 av Lars Werner m. fl. (vpk)* föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om att förslag till lag som garanterar alla barns rätt till plats i förskolan snarast föreläggs riksdagen och att därvid beaktas vad i motionen sägs om inriktning mot kollektiv kommunal barnomsorg (*yrkande 1*). Motionärerna anser att riksdagen redan nu bör besluta om lagstadgad rätt till plats i förskola. En sådan lagstiftning, menar man, skulle påskynda den nödvändiga utbyggnaden. Vidare anser motionärerna att resurserna för en utbyggnad skall satsas på en kollektiv heldagsomsorg, dvs. på daghem. Familjedaghemmen bör således avvecklas, och de kvinnor som nu arbetar som dagmammor bör erbjudas utbildning för att sedan arbeta i den kollektiva barnomsorgen. Motionärerna vill inte heller stimulera en utbyggnad av deltidförskolan. Föräldrakooperativa daghem eller daghem drivna av ideella organisationer anses inte utgöra något reellt alternativ till den kommunala barnomsorgen – möjligtvis ett komplement i liten skala.

Vad gäller *frågan om lagstiftning* för att garantera alla barn en rätt till förskoleplats upplyser socialministern som ovan nämnts att han har för avsikt att under utbyggnadsperioden och senast år 1991 återkomma till regeringen härom (prop. s. 4 och 17). Något formellt förslag till riksdagen framläggs inte

i denna del. Utskottet uppfattar för sin del socialministerns uttalande som en kraftig markering av den vikt regeringen lägger vid den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen. Denna syn delas av utskottet. Något skäl för riksdagen att redan nu uttala sig i frågan om behov av eller innehåll i en eventuell lagstiftning föreligger enligt utskottets mening inte. Utskottet avstyrker därför såväl motion 1984/85:3234 (fp) yrkande 4 som motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 1 i motsvarande del.

När det gäller *utbyggnadens inriktning*, som också tas upp i vpk-motionen, anförs i den nu aktuella propositionen (s. 16) att organisationen av den kommunala barnomsorgen bör vila på kommunerna. Den lokalkännedom som finns i den enskilda kommunen är enligt propositionen nödvändig för att en flexibel resursfördelning skall kunna tillämpas. Kommunen skall således besluta om fördelning mellan barnomsorgens olika verksamhetsformer och även i övriga frågor av organisatorisk art. Beträffande familjedaghemmens framtida ställning kan vidare erinras om att riksdagen tidigare avslagit liknande motionsyrkanden från vpk med hänsyn till kommunernas frihet att organisera barnomsorgen (senast SoU 1984/85:23 s. 11).

Utskottet, som delar propositionens bedömning, är inte heller nu berett att tillstyrka riksdagsuttalanden som innebär styrning av kommunernas resursfördelning och planering av barnomsorgen. Utskottet vill dessutom framhålla att propositionens förslag till ändrade statsbidragsregler för öppna förskolor och för deltidsgupper kommer att innebära ökade möjligheter till pedagogisk verksamhet för barn i familjedaghem.

Utskottet avstyrker således motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 1 också i här aktuell del.

I *motion 1985/86:9 (vpk)* föreslås vidare att riksdagen uttalar sig för en *utbyggnadstakt av heltidsförskolan* om 50 000 platser per år (*yrkande 3*). Enligt motionärerna är utbyggnadsbehovet betydligt större än vad som beräknas i propositionen. Med motionärernas beräkningsätt behövs 400 000 nya daghemplatser.

I propositionen har som ovan nämnts det totala utbyggnadsbehovet för barn i daghem och familjedaghem under hela utbyggnadsperioden 1987–1991 beräknats till nära 55 000 inskrivna barn. Beräkningen grundar sig på SCB:s senaste efterfrågeundersökning med ledning av vilken det i dag beräknas saknas plats för ca 41 000 barn i daghem eller familjedaghem. Därutöver har förutsatts en viss ökning av den kvinnliga förvärvsfrekvensen under perioden samt att kommunerna under åren 1985 och 1986 bygger ut barnomsorgen i enlighet med sina planer. Vid beräkningen har även antagits att antalet inskrivna barn under ett och ett halvt års ålder inte minskar (prop. s. 18). På liknande sätt och på grundval av befintlig befolkningsstatistik, aktuella befolkningsprognoser och antaganden om förvärvsfrekvensens utveckling har utbyggnadsbehovet för den öppna förskolan och deltidsgupperna beräknats till drygt 170 000 barn.

Enligt propositionen skall kommunerna genom en planmässig utbyggnad bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning senast år 1991. Det kan exempelvis ske genom att barnomsorgen byggs ut med 1/5 varje år. Andra exempel på hur utbyggnaden kan genomföras redovisas i propositionen på

s. 19. Exempelen visar utbyggnadstakten när behovet är statistiskt, när det ökar och när det minskar.

I fråga om de gjorda beräkningarna av utbyggnadsbehovet vill utskottet uttala att det ankommer på kommunerna att på grundval av efterfrågeundersökningarna och förhållandena i den enskilda kommunen bestämma utbyggnadstakten med målet att barnomsorgen skall vara fullt utbyggd år 1991. Med hänvisning härtill avstyrks motionen i nu aktuell del (yrkande 3).

I motion 1984/85:3235 av Ingrid Sundberg (m) tas upp frågor som rör rätten att behålla en *daghemsplats vid föräldraledighet* i samband med syskons födelse. Motionären anser att daghemsplatserna bör reserveras för de barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar. Ett barn, vars förälder utnyttjar föräldraförsäkringen och stannar hemma för att vårda ett nytt syskon, bör enligt motionären erbjudas öppen förskola eller deltidsförskola i stället. Motionären hemställer att riksdagen uttalar sig för att rätten till plats på daghem och familjedaghem knyts till den tid behov av omsorg föreligger (*yrkande 1*). Vidare hemställs att riksdagen uttalar sig för att det åligger kommunerna att se till att barn som haft rätt till daghemsplats, men som mister denna rätt då vårdnadshavare utnyttjar sin föräldraförsäkring, med förtur återfår sin plats då behov av omsorg åter uppkommer (*yrkande 2*).

I skriften Barnomsorgsplanering 1984:3 redovisar socialstyrelsen statistikuppgifter ur kommunernas barnomsorgsplaner 1984. Av uppgifterna framgår att 94 kommuner låter rätten till plats i kommunens barnomsorg kvarstå vid föräldraledighet i samband med barns (syskons) födelse. Motsvarande siffra året dessförinnan uppges ha varit något lägre. Av de 94 kommunerna är enligt socialstyrelsen många stora och representerar därför tillsammans cirka hälften av alla barnomsorgsplatser i landet. I 90 av de 179 kommuner som inte låter barnen behålla sin plats vid föräldraledighet i samband med syskons födelse erhåller dock alla barn plats med förtur efter avslutad ledighet. I 37 kommuner tillämpas förtur enbart för det/de barn som tidigare haft plats medan 25 kommuner inte har denna förtursregel.

I propositionen ingår ett avsnitt om barngruppen såsom en viktig resurs i barnomsorgen (s. 9). Där sägs bl. a. att en fast grupptillhörighet under längre tid är väsentlig för kontinuitet och sammanhang i barnens tillvaro. Socialministern understryker vikten av att barnen regelbundet deltar i verksamheten på fasta tider. Samtidigt sägs dock att rätten till kommunal barnomsorg för barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar endast avser den tid behov av sådan omsorg föreligger (prop. s. 6).

Enligt utskottets mening bör utgångspunkten för bedömningen av hithörande frågor vara barnets behov av att få fortsätta i en viss verksamhet samt föräldrarnas önskemål angående fortsatt omsorg för barnet. Ett barn bör inte plötsligt stängas ute från kontakten med barnomsorgspersonal och kamrater, särskilt som föräldrarna i och med ett nytt syskons födelse kan ha begränsade möjligheter att ge ett äldre barn tillräcklig uppmärksamhet. Sådana behov kan självfallet ofta tillgodoses genom en verksamhet som begränsar sig till viss del av dagen. Ytterst ankommer det på resp. kommun att – under hänsynstagande till vad som vid socialtjänstlagens tillkomst uttalats om krav på kontinuitet i verksamheten – avgöra fördelningen av tillgängliga platser

Utskottet avstyrker med det anförda motion 1984/85:3235 (m).

Allmänna familjepolitiska åtgärder

Flera av de motioner som väckts i anledning av den nu aktuella propositionen tar upp inriktningen av det framtida ekonomiska stödet till barnfamiljerna. I några fall läggs konkreta förslag om nya former av stöd, främst något slag av vårdnadsersättning. Liknande motionsyrkanden har behandlats ett flertal gånger tidigare, senast våren 1985, och därvid avslagits av riksdagen. I betänkande SoU 1984/85:18, vartill hänvisas, lämnas en redogörelse för den tidigare behandlingen av de familjepolitiska frågorna (s. 4–5).

I *motion 1984/85:3233 av Ulf Adelsohn m. fl. (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen och inriktningen av familjepolitiken (*yrkande 4*). I motionen presenteras en familjepolitik som bl. a. bygger på skatt efter försörjningsbörda och innefattar olika förändringar av skattesystemet, bl. a. införande av grundavdrag för barn vid den kommunala beskattningen, sänkta marginalskatter och avdrag för barntillsynskostnader.

I *samma motion (m)* yrkas vidare att riksdagen skyndsamt skall begära förslag till vårdnadsersättning för barn mellan ett och tre års ålder, utformat i enlighet med vad i motionen anförts och med ikraftträdande den 1 januari 1986 (*yrkande 2*). Vårdnadsersättningen föreslås vara skattefri och utgå med 6 000 kr. per år. Den bör enligt motionärerna åtföljas av motsvarande högre föräldraavgifter i den kommunala barnomsorgen och finansieras inom ramen för nuvarande statsbidrag.

I *motion 1984/85:3234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* yrkas att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till reformerat familjestöd i enlighet med motionens förslag (*yrkande 8*). Motionärerna anger vissa principer för en reformerad familjepolitik, bl. a. att barnfamiljernas skatt är för hög i förhållande till försörjningsbördan, att inkomstprövningen i familjestödssystemet på sikt bör elimineras, att familjestödet bör vara mer generell och att ett obeskattat vårdnadsbidrag bör utgå lika för alla förskolebarn. Motionärerna skisserar vidare en konkret reform innefattande bl. a. en höjning av barnbidraget till 8 000 kr. per barn och år, flerbarnstillägg redan fr. o. m. det andra barnet, förlängt barnbidrag och studiebidrag under hela året samt införande av ett småbarnstillägg eller vårdnadsbidrag om 4 000 kr. per förskolebarn och år.

I *samma motion (fp)* yrkas också att riksdagen skall uttala att kommunerna bör tillämpa enhetliga avgifter inom barnomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen (*yrkande 3*). De nuvarande marginaleffekterna av familjestödet bör bort. Det småbarnstillägg som föreslås i motionen är bl. a. avsett att täcka en del av kostnaden för barnomsorgen. Enligt motionärerna bör därför avgifterna till den kommunala barnomsorgen vara enhetliga och utgå oberoende av inkomst. De bör sättas på en relativt låg nivå.

I *motion 1984/85:3236 av Karin Söder m. fl. (c)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om barnomsorgens framtida utformning och inriktning (*yrkande 2*). I motionen presenteras ett långsiktigt

familjepolitiskt reformprogram som bl. a. inrymmer införande av en skattepliktig vårdnadsersättning om 24 000 kr. per år till alla familjer med barn i förskoleåldern, höjd skattereduktion för barnfamiljer med endast en inkomst, förlängd rätt till tjänstledighet för vård av små barn, successiv utbyggnad av barnbidraget, flerbarnsstöd redan fr. o. m. andra barnet samt förstärkt studiestöd.

I *motion 1985/86:9 av Lars Werner m. fl. (vpk)* föreslås att regeringen i samband med lag om rätt till plats i förskolan även framlägger förslag om utbyggnad av föräldraförsäkringen tills barnet uppnått 18 månaders ålder (*yrkande 2*). Enligt motionärerna innebär propositionens förslag att regeringen räknar med att föräldrarna själva skall svara för omsorgen efter de nio månader de får full ersättning genom föräldraförsäkringen till dess att barnet är 18 månader. Motionärerna anser att förslaget förutsätter en snabb utbyggnad av föräldraförsäkringen tills barnet är ett och ett halvt år.

Även i *motion 1985/86:8 av Alf Svensson (c)* framförs förslag till en form av vårdnadsersättning. Enligt motionären bör en beskattad vårdlön införas för vård av förskolebarn som är mer än 10 månader gamla. Vårdlönen bör utgå med 10 % av basbeloppet per månad, för närvarande 2 180 kr./mån. I familjer med flera förskolebarn bör full vårdlön utgå för första barnet och 50 % av vårdlönen för övriga barn. Vårdlönen bör utbetalas till den förälder som har den lägsta inkomsten och berättiga till ATP. Reformen bör genomföras stegvis under en treårsperiod. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag till vårdlön i enlighet med det anförda (*yrkande 2*).

Som framgår av den redogörelse för den tidigare behandlingen av de familjepolitiska frågorna som lämnades i betänkandet SoU 1984/85:18 var det på riksdagens initiativ som regeringen under 1983 inledde ett beredningsarbete som skulle spänna över hela det familjepolitiska området. Våren 1984 presenterades ett regeringsförslag om utökad stöd till barnfamiljerna, vilket bl. a. innehöll en kraftig barnbidragshöjning. I propositionen (prop. 1983/84:150 bil. 2 s. 3–4) redogjorde socialministern för skälen till att han valt att föreslå en höjning av barnbidraget m. m. framför en rätt till avdrag vid beskattningen. Bl. a. påpekades att det senare skulle leda till olika komplikationer i skattesystemet och till att familjer utan eller med låg skattepliktig inkomst ändå skulle behöva kompenseras genom bidrag. I nuvarande situation blev, enligt socialministern, skälen sammantaget mycket starka för att höja barnbidragen i stället för att införa en skattereduktion eller liknande.

Utskottet anförde för sin del (SoU 1983/84:35 s. 16) att det, när det gällde de allmänna skälen för att i nuläget välja en barnbidragshöjning framför t. ex. en skattereduktion av något slag, i allt väsentligt anslöt sig till vad socialministern anfört. Utskottet noterade emellertid också att man fått bekräftat att det inledda översynsarbetet på familjepolitikens område skulle komma att fortsätta med nu mera långsiktig inriktning (samma betänkande s. 11). Även familjebeskattningen skulle komma att uppmärksammas i det fortsatta arbetet. Liksom tidigare framhöll utskottet att om den av riksdagen begärda översynen skulle bli meningsfull det krävdes att arbetet kunde bedrivas förutsättningslöst och med öppenhet för nya lösningar eller kombinationer av lösningar. Samtliga motionsyrkanden om familjepolitikens fortsatta inriktning avstyrktes därmed.

Våren 1985 hade utskottet alltså samma uppfattning. Utskottet anförde då följande (SoU 1984/85:18 s. 7).

Som anføres i budgetpropositionen (bil. 7 s. 41) är det nödvändigt med ett fortsatt beredningsarbete med anledning av ensamförälderkommitténs förslag. Detta gäller även andra frågeställningar på familjepolitikens område. Det fortsatta beredningsarbetet bör ske inom ramen för den samlade översyn av familjepolitiken som riksdagen begärt. Det utökade ekonomiska stöd till barnfamiljerna som riksdagen på regeringens förslag beslutade om förra året innehar en välbehövlig förstärkning för barnfamiljerna i en ekonomiskt trängd situation. Den innebar dock inte någon total lösning på barnfamiljernas ekonomiska problem. Det långsiktiga översynsarbetet på familjepolitikens område måste därför fortsätta i syfte att åstadkomma en bättre samordning mellan olika former av stöd och en större rättvisa mellan olika grupper. Arbetet bör, som utskottet upprepade gånger framhållit, bedrivas förutsättningslöst och inte bindas av några i förväg gjorda uttalanden från riksdagens sida.

Utskottet förklarade sig inte kunna tillstyrka att riksdagen uttalade sig om inriktningen av det fortsatta familjepolitiska reformarbetet i enlighet med vad som yrkades i de då aktuella motionerna. Än mindre ville utskottet ställa sig bakom konkreta förslag om införande av vårdnadsersättning i en eller annan form från årsskiftet 1985-1986. De då aktuella motionsyrkandena avstyrktes därmed.

Frågor om barnfamiljernas ekonomiska situation bereds för närvarande i regeringskansliet. Mot bakgrund av detta finner utskottet ingen anledning att nu ta något initiativ i frågan. Utskottet avstyrker därför motionerna 1984/85:3233 (m) yrkande 4, 3234 (fp) yrkande 8 och 3236 (c) yrkande 2.

Inte heller har utskottet beträffande förslagen till vårdnadsersättning funnit skäl till annorlunda bedömning. Även motionerna 1984/85:3233 (m) yrkande 2 och 1985/86:8 (c) yrkande 2 avstyrks därför.

Vad gäller förslaget i motion 1985/86:9 (vpk) om en utbyggd föräldraförsäkring kan erinras om att en förälder för närvarande har en lagfäst rättighet att vara ledig från sin anställning under barnets första 18 månader. Socialministern har i propositionen funnit det lämpligt att knyta an till denna åldersgräns då det gäller att bestämma från vilken tidpunkt rätten till barnomsorgsplats för barnen skall inträda. Detta betyder inte, framhålls det i propositionen (s. 6), att kommunen befrias från sitt ansvar för omsorger för barn under 18 månaders ålder. I propositionen förutskickas också att föräldraförsäkringen kommer att byggas ut så snart de ekonomiska förutsättningarna så medger.

Utskottet har i det föregående ställt sig bakom propositionens förslag beträffande den tidpunkt från vilken rätten till barnomsorgsplats skall inträda. Utskottet delar vidare den uppfattning som kommit till uttryck i propositionen, nämligen att föräldraförsäkringen bör byggas ut så snart landets ekonomi tillåter detta. För närvarande är det samhällsekonomiska läget dock sådant att utrymme saknas för en sådan utbyggnad. Motion 1985/86:9 avstyrks således såvitt nu är i fråga (yrkande 2).

Vad slutligen gäller förslaget i motion 1984/85:3234 (fp) om enhetliga barnomsorgsavgifter vill utskottet anföra följande.

Enligt 35 § socialtjänstlagen har kommunen rätt att ta ut skäligen avgifter för bl. a. plats i förskola eller i fritidshem enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader. För plats i deltidförskola för sexåringar och barn i behov av särskilt stöd får avgift tas ut endast i den mån verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året. Inom dessa ramar bestämmer varje kommun vilka avgifter som skall erläggas. Avgifterna kan vara antingen fasta eller differentierade med hänsyn till inkomst.

Svenska kommunförbundet hade tidigare en rekommendation om principerna för avgiftsättningen inom barnomsorgen, Cirk. 1978:065. Rekommendationen upphävdes dock i september 1983.

Socialministern informerar i propositionen (s. 4) att han i kontakter med Svenska kommunförbundet har erfarit att förbundet avser att utarbeta en ny sådan rekommendation. Rekommendationen skall därvid ha som utgångspunkt att taxorna utformas på ett sådant sätt att ingen på grund av sina inkomstförhållanden utestängs från möjligheten att anlita den kommunala barnomsorgen.

Utskottet har tidigare (SoU 1982/83:25 s. 18) uttalat att föräldraavgifterna inom barnomsorgen bör övervägas inom ramen för den samlade översynen av det familjepolitiska stödet. Kommunförbundets kommande rekommendation är vidare ägnad att leda till mera enhetliga avgiftstaxor. Utskottet, som vill tillägga att en ändring av kommunernas principiella rätt att ta ut differentierade avgifter förutsätter ändring i socialtjänstlagen, avstyrker med hänvisning härtill motion 1984/85:3234 (fp) såvitt nu är i fråga (yrkande 3).

Statsbidragssystem för barnomsorgen

Det nuvarande statsbidragssystemet för barnomsorgen trädde, som ovan nämnts (s. 5), i kraft den 1 januari 1984. Enligt detta system utgår ett bidrag per inskrivet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem kombinerat med ett bidrag per årsarbetare i daghem och fritidshem.

Ett särskilt bidrag lämnas för barn med behov av särskilt stöd beräknat i förhållande till antalet inskrivna barn i daghem och fritidshem. Vidare omfattas även den öppna förskolan av statsbidragsgivningen. Följande bidragsbelopp gäller fr. o. m. den 1 januari 1984:

a) Daghem	
för varje barn inskrivet heltid (minst 7 tim./dag)	22 000 kr.
för varje barn inskrivet deltid (mellan 4 och 7 tim./dag)	11 000 kr
b) Fritidshem; för varje inskrivet barn	7 000 kr.
c) Bidrag per årsarbetare i daghem och fritidshem	30 000 kr.
d) Familjedaghem	
för varje barn inskrivet heltid (minst 7 tim./dag)	15 000 kr.
för varje barn inskrivet deltid (mindre än 7 tim./dag)	7 500 kr.
e) Öppen förskola; per enhet	50 000 kr.
f) Barn med behov av särskilt stöd:	
Bidrag för vart 10:e inskrivet barn i daghem och fritidshem	6 000 kr.

Bidrag per inskrivet barn i daghem och fritidshem kan även lämnas till kommunen för verksamhet som har annan huvudman än kommunen under förutsättning att daghemmet eller fritidshemmet finns angivet i kommunens barnomsorgsplan. Därutöver kan bidrag lämnas med 30 000 kr. per avdelning under förutsättning att huvudmannen för verksamheten är en organisation eller annan sammanslutning, att verksamheten drivs utan vinstsyfte och att den faktiska kostnaden för anställd personal uppgår till minst detta belopp.

Vidare avsätts årligen 30 milj. kr. för utveckling och förnyelse av barnomsorgen. Dessa medel fördelas av regeringen efter ansökan hos socialdepartementet.

I propositionen uppges att Svenska kommunförbundet genom en enkät till samtliga kommuner under våren 1984 försökt kartlägga vilka effekter det nya statsbidragssystemet kan förväntas ge upphov till.

Enkätresultatet visar bl. a. att många kommuner vidtagit eller planerar att vidta åtgärder som en direkt följd av det nya bidragssystemet. Som exempel har barngrupperna utökats något för att förbättra resursutnyttjandet och intagningsreglerna anpassats till de nya timgränser som gäller för helt resp. halvt bidrag. Vidare har avgiftsreglerna förändrats i många kommuner.

Enkätsvaren visar att statsbidragsutfallet för kommunerna är avhängigt fördelningen mellan olika omsorgsformer och fördelningen mellan hel- och deltidsbarn. Sålunda blir bidragsutfallet bättre ju högre andel daghemsbarn och ju högre andel heltidsbarn kommunen har. Många kommuner anser det svårt att alltför snabbt ändra fördelningen mellan daghem och familjedaghem. I vissa fall kanske det inte alls skulle vara lämpligt med en omfördelning mellan dessa barnomsorgsformer, t. ex. när det finns stora glesbygdsmråden inom kommunen.

Enligt propositionen (s. 21) kompenseras vissa effekter av det nya statsbidragssystemet genom skatteutjämningsbidraget fr. o. m. år 1986. Vidare uppges att hänsyn kan tas till de berörda omfördelningseffekterna för de kommuner som har en särskilt utsatt ekonomisk situation vid prövning av extra skatteutjämningsbidrag hösten 1985.

Den ökning av antalet inskrivna barn i barnomsorgen som kan beräknas för år 1984 visar enligt propositionen att statsbidraget under det första bidragsåret inneburit ett förbättrat resursutnyttjande och en kraftig utbyggnad av verksamheten som helhet. Kommunernas barnomsorgsplaner uppges visa på en fortsatt utbyggnad av daghem och familjedaghem.

Socialministern finner de konstaterade effekterna av det nya statsbidragssystemet gynnsamma. Inte minst gäller detta den ökade friheten för kommunerna att finna lokala lösningar. Han pekar dock på vikten av att förändringar av antalet barn i grupperna inte görs utan att detta föregås av noggranna undersökningar av varje daghems förutsättningar härför. Mot bakgrund av vad som anförts om att det nya statsbidraget i vissa fall inneburit att kommunerna fått högre kostnader, särskilt för barn som är inskrivna på heltid i familjedaghem, föreslås att bidraget till barn på deltid (4-7 timmar) i daghem ökas med 1 500 kr. från 11 000 kr. till 12 500 kr. per barn och år. Statsbidraget för barn som är inskrivna sju timmar eller mer i familjedaghem föreslås höjt med 1 500 kr. till 16 500 kr. per barn och år. Dessutom föreslås bidraget till barn i behov av särskilt stöd höjt från 6 000 kr. till 7 500 kr.

Som en följd av att det i propositionen föreslås att rätten till barnomsorg i vissa fall även skall omfatta rätt till deltagande i öppen förskola eller deltidgruppsverksamhet föreslås följande förändringar i statsbidragssystemet. *Bidraget per enhet i öppna förskolan görs om till ett statsbidrag per årsarbetare, dvs. 30 000 kr. per anställd. Även deltidförskolan, som tidigare inte varit berättigad till statsbidrag, får ett nytt statsbidrag om 30 000 kr. per anställd årsarbetare. Dessutom föreslås föräldrakooperativ och andra alternativa barnomsorgsformer, som i dag får ett årsarbetarebidrag per avdelning, få samma bidrag till personalkostnaderna som i dag gäller för den kommunala barnomsorgen.*

I flera motioner läggs från skilda utgångspunkter fram förslag till annorlunda utformade statsbidragssystem.

I motion 1984/85:3233 av Ulf Adelson m. fl. (m), vari även yrkas avslag på propositionsförslagen i deras helhet, hemställs att riksdagen hos regeringen skyndsamt begär förslag till sådana regler att *alla* enskilda förskolor och fritidshem som uppfyller kvalitetskraven oavsett driftsform och omsorgsform räknas in i den kommunala barnomsorgsplanen för att fr. o. m. 1986 åtnjuta samma statsbidragsrätt som kommunal barnomsorg och att statsbidragen samtidigt görs neutrala till omsorgsformen (*yrkande 3*). Motionärerna anför bl. a. att kommunal förskole- eller skolbarnomsorg inte får gynnas på bekostnad av enskilda alternativ eller familjedaghem, att deltidförskolan skall berättiga till motsvarande statsbidrag som heltidförskolan, att lång daghemsvistelse inte får leda till ett oproportionerligt stort statsbidrag jämfört med kortare vistelsetider samt att statsbidragen också skall ge utrymme för införande av vårdnadsersättning från den 1 januari 1986.

I motion 1984/85:3234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) begärs förslag till reformerat statsbidrag till förskolan i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 1*). Enligt motionärerna bör statsbidragssystemet ändras så att visst bidrag i fortsättningen utgår per barn i förskoleåldern inom kommunen. De förtroendevalda i kommunen bör inom denna ram anförtros att fördela medlen till barnomsorg på det sätt som bäst motsvarar efterfrågan i resp. kommun. I avvaktan på en större reform av statsbidragssystemet i enlighet med *yrkande 1* tillstyrker motionärerna de förändringar som föreslås i propositionen med den ändringen att bidrag skall utgå på lika villkor till kommunal barnomsorg och alla former av enskild barnomsorg (*yrkande 2*). Enligt motionärerna finns ingen anledning att motsätta sig att seriösa företag driver barnomsorg.

I motion 1984/85:3236 av Karin Söder m. fl. (c), vari även yrkas avslag på propositionsförslagen i deras helhet, yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förenklade regler för barnomsorgens statsbidrag och ett rättvisare system i enlighet med vad som anförts i motionen (*yrkande 3*). Motionärerna anser att statsbidragssystemet bör reformeras i enlighet med de bidragsregler riksdagen antog hösten 1981. Reglerna, som upphävs genom ett nytt riksdagsbeslut hösten 1982 och därför aldrig kom att träda i kraft, innebar att bidrag skulle utgå med 40 % av bruttokostnaden för all barnomsorg som fanns upptagen i kommunernas barnomsorgsplaner, dvs. daghem, familjedaghem, deltidförskola, öppen förskola, föräldradrivna daghem och kooperativ barnomsorg samt förskolor med alternativ pedago-

gisk inriktning och förskolor i privat regi.

Ett statsbidrag med denna uppläggnings tillgodoser enligt motionärernas mening bättre behovet av en flexibel, obyråkratisk och utvecklingsbar barnomsorg än det i propositionen föreslagna.

I *motion 1985/86:9 av Lars Werner m. fl. (vpk)* föreslås att riksdagen uttalar sig för en förändring av statsbidraget till barnomsorgen i enlighet med vad som anförs i motionen och hemställer hos regeringen om förslag härom (*yrkande 4*). Motionärerna anser att det nuvarande statsbidragssystemet har inneburit kraftiga försämringar inom barnomsorgen, främst genom ett utökat antal barn i barngrupperna, s. k. överinskrivning. Motionärerna föreslår i stället ett driftbidrag som utgår med 75 % av de faktiska driftkostnaderna och på så sätt täcker personalkostnaderna. Bidraget skall dessutom kopplas ihop med bindande miniminormer för personaltäthet, ytor och barngruppsstorlekar.

I *samma motion* föreslås att riksdagen med ändring i propositionen beslutar att statsbidrag för anlitande av stödpersonal för barn med särskilda behov skall täcka den faktiska kostnaden och att kommunen ges rätt att anlita den stödpersonal som anses erforderlig och efter särskild redovisning i efterhand erhålla full kostnadstäckning (*yrkande 6*).

I *motion 1985/86:8 av Alf Svensson (c)*, vari även yrkas avslag på propositionsförslagen i deras helhet, yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till statsbidragssystem till förskolan i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 4*). Förslaget innebär följande. Om vårdlön införs enligt motionärens förslag (se ovan s. 12) kan det barnrelaterade statsbidraget till barnomsorgen för barn under 7 år utgå ur systemet. Det personalrelaterade statsbidraget bör kunna utgå enligt de grunder som föreslagits i propositionen. Samma sak gäller det barnrelaterade bidraget för barn över 7 år. Statsbidrag bör lämnas efter samma grunder som för förskola med kommunal huvudman till förskolor med föräldraförening, kyrka eller annan ideell organisation som huvudman. Samma regler bör i detta fall även gälla för statsbidraget till deltidförskola samt öppen förskola. Förskolor med annan huvudman än kommunen bör få ett startbidrag till inventarier och annan utrustning på 65 000 kr.

Utskottet har flera gånger tidigare, senast våren 1985, haft att ta ställning till motioner med olika förslag till principiellt annorlunda utformat statsbidragssystem för barnomsorgen. Flera av motionerna har haft samma innehåll som en del av dem som nu är aktuella (se bl. a. SoU 1984/85:23 s. 5–9) och har avstyrkts av utskottet, bl. a. med hänvisning till att effekterna av det nya statsbidragssystemet ännu inte utvärderats.

Svenska kommunförbundet har, som ovan nämnts, nu gjort en enkät för att försöka kartlägga effekterna av de nya reglerna. De effekter som det nya statsbidragssystemet kan förväntas ge upphov till och som har redovisats ovan, är enligt socialministerns mening gynnsamma. Utskottet delar denna uppfattning. Statsbidraget har under det första verksamhetsåret inneburit ett förbättrat resursutnyttjande och en kraftig utbyggnad av verksamheten. Vissa obalanser i statsbidragssystemet som konstaterats, nämligen att kommunerna i vissa fall fått högre kostnader för barn inskrivna på deltid i daghem samt för barn inskrivna på heltid i familjedaghem, kompenseras

genom den nu föreslagna höjningen av statsbidragen. Utskottet ser det också som positivt att statsbidragsrätten utvidgas beträffande olika former av öppen verksamhet, deltidsgupper och alternativa barnomsorgsformer så att *alla* förskolebarn skall få möjlighet att delta i en pedagogisk gruppverksamhet.

Utskottet har upprepade gånger prövat frågan om principerna för statsbidragsgivningen till barnomsorgen. Ingenting nytt har framkommit sedan utskottet senast behandlade dessa frågor. Nuvarande system bygger på huvudprinciper och synsätt som utskottet fortfarande står bakom. Erfarenheterna av systemet får utvisa om det finns anledning till justeringar av detaljer. Huvudinriktningen bör dock ligga fast. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion 1984/85:3233 (m) yrkande 3, motion 1984/85:3234 (fp) yrkande 1, motion 1984/85:3236 (c) yrkande 3, motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 4 samt motion 1985/86:8 (c) yrkande 4.

Utskottet tillstyrker vidare propositionens förslag till riktlinjer för en höjning av statsbidrag till daghem, familjedaghem och fritidshem samt för statsbidrag till öppen förskola, deltidsgrupp och alternativa barnomsorgsformer.

Utskottet har heller inte ändrat uppfattning i vad gäller statsbidrag till barnomsorg som bedrivs i vinstsyfte. Utskottet vill erinra om sina uttalanden då proposition 1983/84:177 om statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer antogs. Utskottet uttryckte då uppfattningen att de olika skäl mot vinstdrivna daghem som framlagts i propositionen, bl. a. risken för segregation av barnomsorgen och för att oseriösa företag lockas att etablera sig, på ett övertygande sätt visade att statsbidrag inte borde utgå till affärsmässigt drivna daghem och fritidshem (SoU 1983/84:31 s. 9). Vad beträffar annan enskilt bedriven barnomsorgsverksamhet vill utskottet erinra om att propositionen innebär att samma bidrag kommer att utgå till föräldrakooperativ, ideella organisationer m. fl. som till motsvarande kommunala förskolor. Utskottet avstyrker därför också yrkande 2 i motion 1984/85:3234 (fp) vari – i avvaktan på genomförande av motionärernas förstahandsförslag – föreslås att riktlinjerna för statsbidrag till förskolan ändras så att bidrag utgår med samma belopp oavsett om verksamheten drivs i kommunal eller enskild regi.

Beträffande bidragen för barn med behov av särskilt stöd fann utskottet, då motsvarande yrkande behandlades hösten 1983, att skillnaden mellan motionärernas förslag till bidragsregler och det i propositionen framlagda främst låg i att propositionen föreslog ett schablonmässigt bidrag medan motionsförslaget förutsatte särskild kostnadsredovisning. Enligt utskottets mening var ett schablonmässigt system att föredra, inte minst från administrativ synpunkt, varför utskottet avstyrkte motionen (SoU 1983/84:12 s. 23). Med samma motivering avstyrktes yrkandet också våren 1984 och våren 1985 (SoU 1983/84:18 s. 20 och SoU 1984/85:23 s. 12). Sedan föregående riksdagsbehandling har ingenting framkommit som ger riksdagen anledning att ändra sin inställning i frågan. I den nu aktuella propositionen föreslås för övrigt en kraftig höjning av bidraget för barn med behov av särskilt stöd. Utskottet avstyrker alltså motion 1985/86:9 (vpk) såvitt nu är i fråga (yrkande 6).

Avslutningsvis vill utskottet tillägga att den kommunala planeringen och

organisationen av barnomsorgen ytterst bestäms av de krav som uppställs i socialtjänstlagen. Oberoende av vilka statsbidragsregler som gäller har kommunerna att uppfylla sina lagstadgade skyldigheter gentemot barn med särskilda behov. Verksamheten måste vidare uppfylla kraven på närhet och kontinuitet. Statsbidragsreglerna kan aldrig påverka sådana principiella skyldigheter för kommunen.

Anordningsbidrag

I syfte att stimulera utbyggnaden av daghem och fritidshem avsatte riksdagen, som ovan nämnts, i juni 1984 100 milj. kr. till ett tillfälligt anordningsbidrag. Bidraget skulle utgå per avdelning i nybyggda daghem och fritidshem där byggnationen igångsatts efter den 30 juni 1984 men före den 1 mars 1985. Bidraget utgick med 300 000 kr. per avdelning för projekt på orter där det fanns behov av byggsysselsättning. Bidraget beviljades och betalades ut av socialstyrelsen.

För att underlätta för kommunerna att bygga ut barnomsorgen föreslås i propositionen att det nuvarande tillfälliga anordningsbidraget förlängs till att gälla även budgetåret 1985/86. Bidraget föreslås utgå med 300 000 kr. per avdelning vid nybyggnad samt – vilket är en nyhet – med 50 % av de faktiska kostnaderna eller högst 300 000 kr. vid ombyggnad. Bidraget skall även fortsättningsvis administreras av socialstyrelsen. Före igångsättningen av arbetena skall arbetsförmedlingen höras. Socialministern uppger att han avser att återkomma till regeringen i samband med tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 med förslag om att 100 milj. kr. avsätts i anslagsmedel.

Det aviserade propositionsförslaget har numera framlagts i proposition 1985/86:25 bilaga 2.

I *motionerna 1984/85:3233 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) yrkande 1, 1984/85:3236 av Karin Söder m. fl. (c) yrkande 1* och *1985/86:8 av Alf Svensson (c) yrkande 1* har som tidigare nämnts yrkats avslag på propositionens förslag i dess helhet.

Som ett led i en provisorisk ändring av nuvarande statsbidragssystem tillstyrks i *motion 1984/85:3234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) återinförandet av ett anordningsbidrag*. Stödet bör emellertid utgå oavsett sysselsättningsituationen inom byggnadssektorn och också till alternativ barnomsorg. Enligt motionärerna bör vad som anförs om anordningsbidraget ges regeringen till känna (*yrkande 7*).

I *motion 1985/86:9 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att anordningsbidraget förlängs att utgå tills utbyggnadsbehovet är täckt (yrkande 5)*.

Utskottet ser med tillfredsställelse att särskilda medel föreslås bli avsatta för att stimulera utbyggnaden av barnomsorgen. Utskottet tillstyrker alltså propositionens förslag och avstyrker därmed motionerna 1984/85:3233 (m) yrkande 1, 1984/85:3236 (c) yrkande 1 och 1985/86:8 (c) yrkande 1, samtliga i motsvarande del.

Att det i propositionen anges att arbetsförmedlingen bör höras före igångsättningen av arbetena är, erfar utskottet, avsett att innebära en uppmjukning jämfört med den tidigare ordningen. Enligt denna skulle

tidpunkten för byggnadsarbetenas igångsättning beslutas i samråd med arbetsmarknadsverket. Vidare skulle till ansökan om anordningsbidrag fogas utlåtande från arbetsförmedlingen avseende byggsysselsättningsläget på orten samt arbetskraften anvisas eller godkännas av arbetsförmedlingen. Bidragen skulle utbetalas i samråd med arbetsmarknadsverket (1-3 §§ förordningen [1984:554] om statsbidrag under viss tid till anordnande av daghem och fritidshem). I propositionen föreslås således nu endast att kontakt tas med arbetsförmedlingen innan arbetena påbörjas. Utskottet anser detta förfarande rimligt och finner därmed syftet med motion 1984/85:3234 (fp) i här aktuell del (yrkande 7) tillgodosett. Motionen avstyrks således.

Enligt utskottets mening bör effekterna på utbyggnaden av det tillfälliga anordningsbidraget avvaktas innan bidraget förlängs utöver den i propositionen föreslagna perioden. Hänsyn måste också tas till den ekonomiska situationen i landet. Motion 1985/86:9 (vpk) avstyrks därför såvitt nu är i fråga (yrkande 5).

Innehållet i barnomsorgen

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner de riktlinjer som angivits för innehållet i barnomsorgen. Inledningsvis (s. 7) anknyter socialministern till riksdagens tidigare begäran om en redovisning av målsättning och riktlinjer för barnomsorgsverksamheten (se ovan s. 5). På s. 8-13 i propositionen redogörs sedan för några grundläggande drag beträffande mål, innehåll och arbetssätt i barnomsorgsverksamheten.

Det övergripande målet för barnomsorgen anges i propositionen vara att förmedla och ge konkret innebörd åt demokratiska värderingar. Barnomsorgen skall vidare tillsammans med hemmet skapa goda förutsättningar för varje barns utveckling i fysiskt, socialt, emotionellt och intellektuellt avseende genom en allsidig personlighetsutveckling. Verksamheten skall också ge kunskaper, erfarenheter och upplevelser i omvärlden som är anpassade till barnens ålder och utvecklingsnivå genom att låta dem arbeta, leka och lära i meningsfulla sammanhang. Detta sägs innebära att barnomsorgens förskoleverksamhet bedriver en i vid mening pedagogiskt inriktad verksamhet där barn i grupp får del av omsorg, fostran och kunskaper.

Till barnomsorgen kommer barn från olika uppväxtmiljöer, med skiftande familjeförhållanden och livsvillkor, heter det vidare i propositionen. Barnomsorgen är till för alla barn. Där finns barn med handikapp, barn med psyko-sociala problem och barn med olika kulturbakgrund. Socialministern anser att barnomsorgen på denna grund bör och kan utveckla en socialt medveten pedagogisk verksamhet och att det bör vara en strävan att förmedla ett sådant synsätt.

Detta sägs först och främst innebära att ha en helhetssyn på barnet. Personalen i barnomsorgen måste ha kunskap om barns fysiska och psykiska utveckling och behov. De måste också ha kunskap om det samhälle som barnen växer upp i. Verksamheten behöver planeras och genomföras utifrån barnens egen livssituation, uppväxtmiljö och erfarenheter och på ett aktivt sätt bygga vidare från sådana utgångspunkter. Det bör således finnas en klar

förankring i närmiljön socialt och kulturellt.

I propositionen sägs att det ligger i förskolans uppgift att stimulera varje barns utveckling utifrån barnets egna förutsättningar och behov utan inriktning på jämförande prestationer. Vissa riktmärken för vad förskolan bör ha givit barnen av kunskaper och färdigheter inför övergången till skolan kan det dock vara angeläget att ange. I propositionen ges en rad exempel på sådana färdigheter (s. 13).

Ett aktivt föräldrasamarbete byggt på ömsesidig respekt anses också vara en viktig beståndsdel i en socialt medveten pedagogisk verksamhet. Former för ett föräldrasamarbete som är inriktat på att omfatta all personal och samtliga föräldrar behöver utvecklas i förskolan. Enligt socialministerns mening bör man från statsmakternas sida uttala sig för en rätt för barnens vårdnadshavare att delta i planeringen av verksamheten. Socialministern anser också att det finns all anledning att understödja att föräldrarna aktivt deltar i genomförandet av verksamheten eller en del av verksamheten. Det är dock inte lämpligt att ange några generella riktlinjer för hur föräldrarnas deltagande skall organiseras, utan det blir en viktig uppgift för kommunerna att i sina riktlinjer (se vidare nedan s. 22) ange formerna för och omfattningen av föräldrarnas deltagande.

Sammanfattningsvis anför socialministern att han nu anser det vara av största vikt att förskolan får ett pedagogiskt program fastlagt och att han därvid ser det som väsentligt att alla barn, oavsett om de vistas i daghem, deltidsgrupp eller öppen förskola, får del av ett sådant program. Det pedagogiska programmet för förskolan bör enligt socialministerns mening ange ramarna för den verksamhet som bedrivs. Programmet måste redovisa förskolans mål samt principer för innehåll och arbetssätt. Programmet bör vidare utformas så att det kan användas som underlag för kommunernas ledning, utveckling och utvärdering av den pedagogiska verksamheten och för personalens pedagogiska planering. Socialministern uppger att han avser att återkomma till regeringen med frågan om uppdrag till socialstyrelsen att utarbeta ett sådant program.

Genom utarbetande av kommunala riktlinjer och genom förskolepersonalens pedagogiska planering bör enligt propositionen det pedagogiska programmet anpassas till lokala förutsättningar och behov. Föreståndaren bör inneha det pedagogiska ledningsansvaret och bl. a. tillse att verksamheten planeras på ett målinriktat sätt och att detta sker i samråd med föräldrarna.

I propositionen framhålls att de förändringar och den kvalitetsutveckling av barnomsorgen som ett pedagogiskt program innebär påverkar personalen inom verksamheten. Grundutbildning, vidareutbildning och fortbildning är av central betydelse när det gäller att utveckla kvaliteten. Socialministern framhåller särskilt fortbildningens betydelse. Han anser att det är angeläget att finna former för fortbildning som inte är alltför kostnadskrävande och pekar på möjligheten att förlägga fortbildningen i anslutning till semestrar eller till sommaruppehåll.

Socialstyrelsen föreslås utarbeta vägledande material i anslutning till det pedagogiska programmet som kan ställas till kommunernas förfogande.

Riksdagen bereds vidare tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförs om kommunernas riktlinjer för barnomsorgens förskoleverksamhet.

Enligt socialministern bör ett pedagogiskt program för förskolan, såsom ovan nämnts, ange ramarna för innehållet i barnomsorgen. Programmet måste anpassas till lokala förutsättningar och behov i kommunerna. Kommunerna bör därför utarbeta kommunala riktlinjer för barnomsorgens pedagogiska innehåll. Det uppges i propositionen att ett sådant arbete redan pågår i många kommuner. Socialministern understryker att riktlinjerna bör utformas så att barnomsorgsverksamheten särskilt kompletterar barnens egen sociala och kulturella miljö. I riktlinjerna bör också anges vilka resurser som erfordras för att nå uppställda mål samt förutsättningarna för personalens pedagogiska planering av verksamheten.

I ett avsnitt i propositionen behandlas organisationen av barnomsorgen (s. 16–17). Organisationen av den kommunala barnomsorgen bör enligt socialministerns mening beslutas av kommunen. Skäl härtill uppges vara att det i dag finns en relativt god erfarenhetsgrund att bygga på i kommunerna när det gäller barnomsorgens organisation. Socialministern anser att den lokalkännedom som finns i den enskilda kommunen är nödvändig för att en flexibel resursfördelning skall kunna tillämpas så att resurser kan styras dit de bäst behövs.

Att kommunen har ansvaret för barnomsorgens organisation innebär enligt propositionen att kommunen beslutar om fördelningen mellan barnomsorgens olika verksamhetsformer och i övriga frågor av organisatorisk art, t. ex. beträffande barngruppernas storlek, personaldimensionering, extra resurser för barn i behov av särskilt stöd, lokalutformning och öppethållande. Socialstyrelsen anses dock även fortsättningsvis böra noggrant följa utvecklingen i kommunerna i dessa frågor.

Ett flertal motioner tar upp frågor om innehållet i barnomsorgen.

I motionerna 1984/85:3233 av Ulf Adelson m. fl. (m) yrkande 1, 1984/85:3236 av Karin Söder m. fl. (c) yrkande 1 och 1985/86:8 av Alf Svensson (c) yrkande 1 har som tidigare nämnts yrkats avslag på propositionens förslag i dess helhet.

I motion 1984/85:3234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkas att regeringen ges till känna vad som i motionen anförs om innehållet i förskolan (yrkande 5). Motionärerna anser att det saknas en väsentlig del i propositionens beskrivning av den pedagogiska verksamheten. Mot bakgrund av vad de i annat sammanhang i motionen anfört om vikten av att alternativa barnomsorgsformer stimuleras anser motionärerna att propositionen ger intrycket att det inte finns tillräckligt utrymme för verksamhet med alternativa pedagogiska metoder. De anser vidare att det finns ett behov av centrala pedagogiska riktlinjer, men att dessa bör vara relativt allmänt utformade och lämna stort utrymme för föräldrar och personal på den enskilda förskolan att utforma verksamheten. Inom den kommunala barnomsorgen bör det finnas ett stort utrymme för ideellt arbete, heter det vidare. Slutligen påpekas att förskolan fyller en viktig roll för att främja jämställdheten och att detta bör vara ett mål för förskolans verksamhet.

I samma motion (fp) yrkas att regeringen ges till känna vad som i motionen anförs om kommunala riktlinjer för barnomsorgens pedagogiska innehåll (yrkande 6). Motionärerna ställer sig tveksamma till förslaget att kommunen

skall utarbeta riktlinjer för barnomsorgens pedagogiska innehåll. De menar att det finns en risk för att kommunala riktlinjer kan verka hämmande på den pedagogiska utvecklingen och medverka till att alla förskolor stöps i samma form.

Utskottet fastslog redan hösten 1981 (SoU 1981/82:1 s. 16–17) att det var nödvändigt att personalen i förskolor och i barnomsorgen i övrigt fick en mer preciserad målsättning för sitt arbete och klarare riktlinjer för vilket innehåll verksamheten skulle ha. Utskottet ansåg att socialstyrelsen – inom ramen för dess skyldighet att enligt socialtjänstlagen ge ut allmänna råd – borde fortsätta och intensiviera sitt arbete på att konkretisera förskolans målsättning och innehåll för kommunerna. Det borde samtidigt ankomma på socialnämnden i varje kommun att – på grundval av de allmänna mål som fastställs för barnomsorgen i socialtjänstlagstiftningen och med hjälp av den vägledning som socialstyrelsen lämnade – fastställa riktlinjer för det pedagogiska arbetet inom förskolan i kommunen. Utskottet ansåg att riksdagen borde begära att få en redovisning från regeringen i fråga om det fortsatta arbetet med att ge kommunerna och personalen stöd och vägledning i det pedagogiska arbetet. Utskottet betonade att de fria arbetsformer som också i fortsättningen borde prägla förskolan innebar att verksamheten inte skulle vara bunden i detalj av centrala bestämmelser och att det inte borde komma i fråga att utarbeta en läroplan motsvarande den som fanns för den obligatoriska skolan. Riksdagen följde utskottet.

Som en följd av riksdagens begäran redovisade socialstyrelsen den 14 maj 1982 efter uppdrag från regeringen en utvecklingsplan för barnomsorgen. I planen vidareutvecklade socialstyrelsen bl. a. frågan om hur kommunerna och personalen på bästa sätt skulle kunna erbjudas stöd och vägledning för det pedagogiska arbetet i förskolan. Socialstyrelsen konstaterade att det krävdes insatser av staten, kommunerna och personalen i förskolan. Styrelsen ansåg att detta borde ske genom utformandet av ett centralt pedagogiskt program, utarbetande av kommunala riktlinjer och genom pedagogisk planering i förskolan.

Socialstyrelsen har påbörjat ett arbete som syftar till ett pedagogiskt program för förskolan och som omfattar verksamheter för barn från 1 till 7 års ålder. År 1983 publicerades ett programförslag som remitterades till bl. a. ett stort antal kommuner. Remissvaren bearbetas för närvarande.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och ställer sig alltså bakom vad som i propositionen anförs om behovet av ett pedagogiskt program för förskolan. Såsom föreslås i propositionen bör det pedagogiska programmet ange ramarna för den bedrivna verksamheten. Utskottet tillstyrker alltså propositionens förslag och avstyrker därmed motionerna 1984/85:3233 (m) yrkande 1, 1984/85:3236 (c) yrkande 1 och 1985/86:8 (c) yrkande 1, samtliga i motsvarande del.

Vad därefter beträffar de synpunkter som framförs i motion 1984/85:3234 (fp) yrkande 5 vill utskottet erinra om att det i propositionen föreslås att statsbidragen till alternativa barnomsorgsformer (frånsett dem som drivs i vinstsyfte) skall jämföras med bidragen till kommunernas barnomsorg. Socialministern anför som sin mening att det är positivt att föräldrar sluter sig samman och i kooperativa former svarar för omsorgen av sina barn. Han

finner det också vara av värde att ideella organisationer av olika slag startar och driver barnomsorgsverksamhet. Dessa alternativ till kommunal barnomsorg kan ge viktiga impulser till den kommunala verksamheten, heter det i propositionen (s. 17). Utskottet delar denna uppfattning. Utskottet vill också hänvisa till vad som ovan anförts om föräldrars rätt att delta i planeringen av verksamheten och om personalens pedagogiska planering. Mot den nu angivna bakgrunden anser utskottet inte att motionen påkallar något uttalande av riksdagen i denna del (yrkande 5).

Beträffande kommunala riktlinjer för barnomsorgens förskoleverksamhet framläggs inte något formellt förslag för riksdagen. Socialministern redovisar dock som sin mening att kommunerna bör utarbeta kommunala riktlinjer för barnomsorgens pedagogiska innehåll, varigenom det pedagogiska programmet kan anpassas till lokala förutsättningar och behov. Socialministern understryker att han anser att riktlinjerna bör utformas så att barnomsorgsverksamheten särskilt kompletterar barnens egen sociala och kulturella miljö (prop. s. 16).

Syftet med kommunala riktlinjer är att konkretisera och förverkliga det pedagogiska programmet på det lokala planet. Utskottet kan inte dela farhågorna i fp-motionen att kommunala riktlinjer av här aktuellt slag skulle medverka till att alla förskolor stöps i samma form. Med hänvisning härtill avstyrks motionen även såvitt nu är i fråga (yrkande 6).

I motion 1984/85:3233 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om det *pedagogiska programmens innehåll* med avseende på bl. a. allsidighet och objektivitet (yrkande 6). Det bör enligt motionärerna slås fast att samma krav på allsidighet och objektivitet som gäller för grundskolan också skall gälla i förskolan. Man måste också ta hänsyn till att föräldrarna har olika uppfattningar om hur känsliga frågor skall presenteras för barnen. Motionärerna uppger att det i förskolan har använts utbildningsmaterial som sanktionerats av socialstyrelsen men som enligt deras uppfattning inte uppfyllt kraven på allsidighet och objektivitet, t. ex. *Världen i förskolan* och *Barnens kärleksliv*.

Enligt propositionen (s. 8) är det övergripande målet för barnomsorgen att förmedla och ge konkret innebörd åt demokratiska värderingar. Verksamheten skall fostra barnen till solidaritet med andra barn samt lägga grunden för deras uppfattning om allas lika värde, självbestämmanderätt och integritet. Detta sägs överensstämma med den människosyn och samhällsyn som präglar socialtjänstlagens 1 §. Nyckelorden är demokrati, solidaritet, jämlikhet, trygghet och ansvar. Dessa ideologiska mål skall vägleda och prägla barnomsorgen. Tillsammans med hemmet skall barnomsorgen skapa goda förutsättningar för varje barns utveckling.

Enligt Läroplan för grundskolan, Lgr 80, skall skolan utveckla sådana egenskaper hos eleverna som kan bära upp och förstärka demokratins principer om tolerans, samverkan och likaberättigande mellan människorna. Att väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed för rätten till personlig integritet uppges vara en huvuduppgift för skolan (Skolans mål s. 17). Vidare framhålls att respekten för människans egenvärde och aktning för andra också skall vara den etiska grunden för skolans arbete med frågor i vilka människor i vårt land har skiljaktiga värderingar:

I skolarbetet ställs man dagligen inför frågor där det föreligger olika uppfattningar. Det kan gälla livsåskådning, politik, sociala värderingar eller moral, det kan gälla människosyn och historieuppfattning, det kan gälla stilriktningar och smak. Skolan tar emot barn ur alla grupper och åsiktsläger i samhället. Alla föräldrar skall med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att dessa inte blir påverkade från skolans sida till förmån för den ena eller den andra av inbördes kämpande åskådningar och uppfattningar. I frågor, där det föreligger olika uppfattningar, skall skolans undervisning därför vara saklig och allsidig.

Skolan skall vara öppen för att skiljaktiga värderingar och åsikter framförs och hävda betydelsen av ett personligt engagemang. Samtidigt skall skolan hävda vår demokratis väsentliga värden och klart ta avstånd från allt som strider mot dessa. Skolan får alltså inte ställa sig neutral eller passiv i fråga om det demokratiska samhällets grundläggande värderingar. Skolan måste i stället medvetet verka för dessa värderingar och fostra eleverna till att respektera dem.

Vid tillkomsten av förskolelagen diskuterades behandlingen av etiska frågor och religionsfrågor m. m. i förskolan (SoU 1973:30 s. 26). Därvid förutsatte utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande att inom förskolan utrymme kommer att finnas för behandling av livsåskådningsspörsmål för att positivt möta barnens intresse för dylika frågor. Hos många föräldrar finns, anförde utskottet, otvivelaktigt farhågor för att personalen vid behandlingen av sådana spørsmål kan komma att på barnen överföra ensidiga värderingar. Utskottet betonade vikten av att personalen uppmärksammas på riskerna för att så sker. Dessa uttalanden godtogs av riksdagen.

De övergripande målen för barnens fostran i barnomsorg och skola är såsom framgått av den ovan lämnade redovisningen desamma. Även om det inom barnomsorgen inte är fråga om inlärningssituationer liknande dem i skolan anser utskottet det ligga i sakens natur att även barnomsorgspersonalen avstår från att överföra ensidiga värderingar i de frågor där människor kan ha olika principiella uppfattningar såsom politik, sociala värderingar, moral m. m. Diskussionen av sådana frågor bör i stället vara så balanserad som möjligt och bygga på respekt för olika åsikter. Beträffande de demokratiska värderingarna bör emellertid barnomsorgen, lika litet som skolan, vara neutral, utan verksamheten skall som ovan nämnts fostra barnen till solidaritet med andra barn samt lägga grunden för deras uppfattning om allas lika värde, självbestämmande och integritet.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet inte att motion 1984/85:3233 (m) påkallar något uttalande av riksdagen i nu aktuell del (yrkande 6).

I motion 1985/86:8 av Alf Svensson (c) hemställs att regeringen ges till känna att förskolans pedagogiska verksamhet skall förankras i kristna grundvärderingar (yrkande 3). Enligt motionären blir mycket av vårt kulturarv obegripligt om förskolan inte beaktar den kristna trons värderingar och begreppsvärld. Den hittillsvarande värdemässiga neutraliteten är oacceptabel och till förfång för barn och samhälle.

Utskottet har tidigare uttalat (se SoU 1973:30 s. 27) att det framstår som naturligt att som ett moment i omvärldsorienteringen ägna uppmärksamhet bl. a. åt de stora religiösa högtiderna.

I den nu aktuella propositionen framhålls att en av barnomsorgens

uppgifter är att förmedla ett kulturarv (s. 8) samt att verksamheter som knyter an till kulturarv och traditioner ger barn förankring och trygghet i den miljö de växer upp i (s. 12). Utskottet instämmer i detta. Det är sålunda naturligt att ägna uppmärksamhet åt bl. a. de stora religiösa högtider som firas i vårt land, liksom åt andra religiöst grundade sedvänjor som barnen möter i sin omvärld. Samtidigt måste konstateras att vi numera lever i ett pluralistiskt samhälle där människor i större utsträckning än tidigare har skilda uppfattningar i religiösa och andra livsåskådningsfrågor. Grundläggande för förskolans behandling av religiösa frågor måste därför vara en öppen och accepterande hållning gentemot olika åskådningar och syftet att på objektiv grund ge barnen insikt i och respekt för olika religiösa livsmönster. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 1985/86:8 (c) yrkande 3.

I motion 1984/85:3233 (m) yrkas att regeringen skall ges till känna att skolstyrelsen skall ha ansvaret för den del av verksamheten i förskolan som förbereder barnen för lågstadiet under året närmast före skolstarten samt att skolöverstyrelsen (SÖ) bör få uppdraget att utforma det pedagogiska programmet för denna del av verksamheten (yrkande 5). Enligt motionärerna behöver barnen före skolstarten en bättre förberedelse för skolan än vad som erbjuds i dag. Barn har behov av pedagogisk träning som förberedelse för skolan så att deras nyfikenhet och intresse att lära stimuleras. På denna punkt inger socialstyrelsens förslag till pedagogiskt program farhågor, då det fortfarande betonar omsorgen på bekostnad av den pedagogiska verksamheten.

Enligt propositionen (s. 13) kan förskolan genom en mer strukturerad verksamhet för de äldre barnen lägga en god grund för arbetet i skolan. Sett från barnens utgångspunkter måste förskolan och skolan utgöra delar i en helhet där hänsyn bör tas till barnens successiva utveckling och till det förhållandet att barnen utvecklas i olika takt. Frågan om samverkan mellan förskola och skola har nyligen utretts av Förskola-skola-kommittén (U 1981:01). Enligt socialministern finns det anledning att närmare återkomma till samspelet mellan förskolans och skolans innehåll och arbetsformer efter det att kommitténs förslag remissbehandlats. Det kan exempelvis gälla områden som ur detta perspektiv särskilt behöver beaktas i pedagogiska program för förskolan.

Förskola-skola-kommittén lade fram sitt slutbetänkande SOU 1985:22 i juni 1985. Där föreslås bl. a. att SÖ och socialstyrelsen bör få i uppdrag att tillsammans och med utgångspunkt i av riksdagen fastlagt gemensamt mål stimulera och främja den pedagogiska utvecklingen i förskolans olika former och i skolan (betänkandet s. 176). I detta arbete skall tonvikten läggas vid några av åldersgrupperna närmast före och efter skolstarten.

Utskottet delar socialministerns uppfattning att beredningen av Förskola-skola-kommitténs förslag bör avvaktas innan slutgiltig ställning tas i de frågor om förskolans innehåll som berör övergången till skolans lågstadium. Utskottet ser det emellertid som angeläget att undvika en splittring av förskoleverksamheten. Hithörande frågor bör därför beredas inom socialdepartementet så att en helhetssyn kan anläggas på förskolans innehåll. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 1984/85:3233 (m) yrkande 5.

Utskottet hemställer

Utbyggnaden av barnomsorgen

1. beträffande *riktlinjer för utbyggnad av barnomsorgen*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del godkänner i propositionen yrkande 1 i motsvarande del angivna riktlinjer för utbyggnad av barnomsorgen,
2. beträffande *lagstadgad rätt till förskoleplats*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3234 yrkande 4 och motion 1985/86:9 yrkande 1 i motsvarande del,
3. beträffande *utbyggnadens inriktning*
att riksdagen avslår motion 1985/86:9 yrkande 1 i motsvarande del,
4. beträffande *utbyggnadstakt för heltidsförskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:9 yrkande 3,
5. beträffande *daghemsplats vid föräldraledighet*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3235,

Familjepolitiska åtgärder

6. beträffande *det familjepolitiska reformarbetet*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3233 yrkande 4, motion 1984/85:3234 yrkande 8 och motion 1984/85:3236 yrkande 2,
7. beträffande *införande av vårdnadsersättning*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3233 yrkande 2 och motion 1985/86:8 yrkande 2,
8. beträffande *utbyggnad av föräldraförsäkringen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:9 yrkande 2,
9. beträffande *enhetliga barnomsorgsavgifter*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3234 yrkande 3,

Statsbidrag till barnomsorgen

10. beträffande *nytt statsbidragssystem*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3233 yrkande 3, motion 1984/85:3234 yrkande 1, motion 1984/85:3236 yrkande 3, motion 1985/86:8 yrkande 4 och motion 1985/86:9 yrkande 4,
11. beträffande *lika bidrag till kommunal och enskild barnomsorg*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3234 yrkande 2,
12. beträffande *bidrag för stöd till barn med särskilda behov*
att riksdagen avslår motion 1985/86:9 yrkande 6,
13. beträffande *statsbidrag till öppen förskola m. m.*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del godkänner i propositionen yrkande 2 angivna riktlinjer för statsbidrag till öppen förskola, deltidsgroup och alternativa barnomsorgsformer,

14. beträffande *riktlinjer för höjning av statsbidragen*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del godkänner i propositionen yrkande 3 angivna riktlinjer för en höjning av statsbidragen till daghem, familjedaghem och fritidshem.

15. beträffande *anordningsbidrag budgetåret 1985/86*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del godkänner vad som anförts i propositionen yrkande 4 om riktlinjer för anordningsbidrag till daghem och fritidshem för budgetåret 1985/86.

16. beträffande *villkoren för anordningsbidrag*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3234 yrkande 7,

17. beträffande *förlängning av anordningsbidrag*
att riksdagen avslår motion 1985/86:9 yrkande 5,

Innehållet i barnomsorgen

18. beträffande *innehållet i barnomsorgen*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del godkänner i propositionen yrkande 1 i motsvarande del angivna riktlinjer för innehåll i barnomsorgen.

19. beträffande *förskolans pedagogiska verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3234 yrkande 5,

20. beträffande *kommunala riktlinjer*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:3234 yrkande 6 beslutar att vad som i propositionen anförts angående kommunala riktlinjer för barnomsorgens förskoleverksamhet inte skall föranleda något riksdagens uttalande,

21. beträffande *det pedagogiska programmets innehåll*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3233 yrkande 6,

22. beträffande *kristna grundvärderingar i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:8 yrkande 3,

23. beträffande *skolförberedande verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3233 yrkande 5.

Stockholm den 19 november 1985

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), John Johnsson (s), Göte Jonsson (m), Rune Gustavsson (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Yvonne Sandberg-Fries (s), Inga Lantz (vpk), Ingvar Eriksson (m), Ingrid Ronne Björkqvist (fp), Rosa Östh (c) och Åsa Strömbäck-Norrman (s).

Riktlinjer för utbyggnad av barnomsorgen (mom. 1 samt motiveringen till mom. 2-4 i hemställan)

1. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Ericsson (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "i betänkandet" bort utgå,

dels att det avsnitt som börjar på s. 8 med "Vad gäller" och slutar på s. 10 med "(yrkande 3)" bort utgå,

dels att utskottet bort anföra följande:

Propositionens förslag innebär att den statliga styrningen av barnomsorgen förstärks.

Utskottet säger därför nej till propositionens förslag. Kommunal barnomsorg är bra för många barn men passar långt ifrån alla familjer. Målet måste i stället vara att vidga familjernas valfrihet och självbestämmanderätt också vad barnomsorgen beträffar. De skall under olika skeden i sitt liv med det allmännas stöd men utan dess styrning kunna välja de alternativ som passar dem bäst. Olika undersökningar visar att flertalet barnfamiljer föredrar ett barnomsorgsstöd som medger valfrihet framför fortsatt ensidig satsning på utbyggd kommunal barnomsorg. Utskottet anser att inriktningen av familjepolitiken bl. a. skall innehålla följande:

Familjen skall kunna leva på sin inkomst. Vård av barn måste alltid betraktas som ett värdefullt arbete. Statsbidragen skall ges en neutral utformning som inte heller missgynnar enskild barnomsorg eller alternativa deltidsskolor. Reglerna för existensminimivdragen och socialbidragsprovningen måste ändras.

Förslagen i propositionen saknar också den noggranna beredning som krävs. Sålunda saknas helt kostnadsberäkningar, trots att 3 kap. 2 § 3 st. riksdagsordningen föreskriver att en proposition med riktlinjer för viss statsverksamhet enligt 9 kap. 7 § regeringsformen bör innehålla uppskattning av framtida kostnader för det ändamål som förslaget avser.

Förslaget innebär dessutom en fortsatt urholkning av statsbidraget eftersom det inte alls har räknats upp med hänsyn till inflationen.

De föreslagna statsbidragsreglerna, varom mera nedan (se res. 9), kommer fortfarande att starkt gynna daghemmen i förhållande till familjedaghemmen, och bidraget till deltidsskolan kommer att täcka en mycket liten andel av den verkliga kostnaden. Den starkt orättvisa utformningen av stödet innebär också att den privata barnomsorgen endast får kosta en tiondel av den kommunala för att inte ställa sig dyrare för föräldrarna. Dessutom kommer den föreslagna utbyggnaden att gå ut över skolbarnens lika rättmätiga krav på en god omvårdnad och tillsyn efter skoldagens slut.

Sammanfattningsvis avstyrker utskottet propositionens förslag såvitt avser riktlinjer för utbyggnaden och tillstyrker därmed motionerna 1984/85:3233 (m) yrkande 1 och 3236 (c) yrkande 1 samt 1985/86:8 (c) yrkande 1, samtliga i motsvarande del. Därmed saknar utskottet anledning att gå in på förslagen i

motionerna 1984/85:3234 (fp) yrkande 4 och 1985/86:9 (vpk) yrkandena 1 och 3, som därför avstyrks.

SoU 1985/86:5

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *riktlinjer för utbyggnad av barnomsorgen* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del avslår i propositionen yrkande 1 i motsvarande del angivna riktlinjer för utbyggnad av barnomsorgen,

2. av Rune Gustavsson (c) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "i betänkandet" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Vad gäller" och slutar på s. 10 med "(yrkande 3)" bort utgå,

dels att utskottet bort anföra följande:

Det utbyggnadsprogram som aktualiseras i propositionen medför mångmiljardkostnader för stat och kommun. Någon finansiering av förslagen anges inte. Men helt klart är att regeringen genom sitt program avser att utesluta varje möjlighet att bygga ut familjepolitiken i enlighet med valfrihetens princip.

Vård av barn måste enligt utskottets uppfattning alltid betraktas som en lika viktig uppgift oberoende av om den utförs av föräldrarna själva eller om omsorgen sköts i daghem, kommunala eller privata, eller i familjedaghem. Ett familjepolitiskt reformprogram måste enligt utskottets mening därför också inrymma en vårdnadsersättning.

Propositionens förslag till riktlinjer för utbyggnaden innebär en fortsatt ensidig satsning på kollektiv barnomsorg. Det brister när det gäller mångsidighet och valfrihet. Enligt utskottets mening har förslaget en alltför njuv inställning till olika alternativa lösningar, t. o. m. till familjedaghem, trots att dessa för många är uppskattade alternativ. Utskottet, som alltså anser att det måste råda större valfrihet inom barnomsorgen avstyrker propositionens förslag till riktlinjer för en utbyggnad av barnomsorgen och tillstyrker motionerna 1984/85:3236 (c) yrkande 1, 3233 (m) yrkande 1 samt 1985/86:8 (c) yrkande 1, samtliga i motsvarande del. Genom detta ställningstagande saknar utskottet anledning att gå in på förslagen i motionerna 1984/85:3234 (fp) yrkande 4 och 1985/86:9 (vpk) yrkandena 1 och 3 som därför avstyrks. Utskottet återkommer i det följande till statsbidragsreglerna för barnomsorgen (se res. 11).

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *riktlinjer för utbyggnad av barnomsorgen* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del avslår i propositionen yrkande 1 i motsvarande del angivna riktlinjer för utbyggnad av barnomsorgen,

3. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Vad gäller" och slutar på s. 9 med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Vad gäller frågan om lagstiftning för att garantera alla barn en rätt till förskoleplats delar utskottet den uppfattning som framförs i motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 1 i motsvarande del, nämligen att riksdagen så snart det kan ske bör besluta om lagstadgad rätt till plats i förskola. En sådan lagstiftning skulle, menar utskottet, påskynda den nödvändiga utbyggnaden. Regeringen bör därför snarast framlägga erforderliga lagförslag för riksdagen. Vad utskottet här uttalat bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker således motion 1985/86:9 (vpk) i här aktuell del och avstyrker motion 1984/85:3234 (fp) yrkande 4.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande lagstadgad rätt till förskoleplats

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:9 yrkande 1 i motsvarande del och med avslag på motion 1984/85:3234 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Utbyggnadens inriktning (mom. 3 i hemställan)

4. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "När det gäller" och slutar med "här aktuell del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion 1985/86:9 (vpk) att den bästa omsorgsformen för flertalet förskole- och skolbarn är daghem och fritidshem. Utbyggnaden av samhällets barnomsorg bör därför ske i form av daghem och fritidshem. Familjedaghemmen bör avvecklas och platserna ersättas med daghemplatser. De kvinnor som nu arbetar som dagmammor bör erbjudas utbildning för att sedan arbeta i den kollektiva barnomsorgen. Någon utbyggnad av deltidsförskolan bör inte stimuleras.

Vad utskottet nu anfört bör i enlighet med motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 1 i motsvarande del ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 3 bort hemställa

3. beträffande utbyggnadens inriktning

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:9 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Utbyggnadstakt för heltidsförskolan (mom. 4 i hemställan)

5. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 9 med "Enligt propositionen skall" och slutar på s. 10 med "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 3 att utbyggnadsbehovet är mycket större än vad regeringen gör gällande. Behovet av daghemsplatser uppgår enligt utskottets beräkningar till drygt 400 000. En kraftig utbyggnad måste alltså ske. Utskottet tillstyrker därför motionärernas förslag att riksdagen skall uttala sig för målsättningen att 50 000 daghemsplatser byggs per år.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa

4. beträffande *utbyggnadstakt för heltidsförskolan*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:9 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Det familjepolitiska reformarbetet (mom. 6 samt motiveringen till mom. 8 i hemställan)

6. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m), Ingvar Eriksson (m), Ingrid Ronne Björkqvist (fp) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 12 med "Som framgår" och slutar på s. 13 med "yrkande 2" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Vad gäller" och slutar med "(yrkande 2)" bort utgå,

dels att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

I och med den första trepartiregeringens tillträde 1976 påbörjades en viktig kursomläggning i familjepolitiken i syfte att öka valfriheten för familjerna och skapa bättre förutsättningar för barnens trygghet.

Under de borgerliga regeringsåren vidtogs bl. a. följande åtgärder:

- En *rätt till ledighet för vård av barn* infördes. Föräldrar fick härigenom möjlighet att förkorta sin arbetstid till normalt sex timmar per dag. Föräldrar med barn under ett och ett halvt år gavs vidare rätt till hel tjänstledighet från arbetet.
- *Föräldraförsäkringen* byggdes ut från sju till tolv månader, varav de första nio ersätts enligt inkomstbortfallsprincipen och de tre sista med ett garantibelopp.
- *Barnbidraget* höjdes från 1 800 kr. till 3 000 kr. per barn.
- Ett *flerbarnstillägg* infördes som innebar att barnbidraget fr. o. m. det tredje barnet utgår med ett med 50 % förhöjt belopp.
- *Allmän föräldrautbildning* i samband med barnets födelse genomfördes, och rätt till ledighet från arbetet för sådan utbildning infördes.
- Män fick rätt till *tio dagars ledighet i samband med barns födelse*.
- Rätten till *ersättning och ledighet vid barns sjukdom* utsträcktes till 60 dagar per barn och år.
- *Aga av barn* förbjöds i lag.
- Genom en fortsatt utbyggnad av den *kommunala barnomsorgen* fördubblades antalet daghemsplatser från 81 100 år 1976 till 163 500 år 1982. Samtidigt ökade antalet platser för förskolebarn i familjedaghem från 59 200 till 97 000.

- Genom en kraftfull satsning på *omsorgen av skolbarn i åldern 7–12 år* ökades antalet platser i fritidshem och familjedaghem från 50 000 år 1976 till 104 400 år 1982.

De åtgärder som vidtagits sedan regeringsskiftet 1982 vittnar om ett försvagat intresse för familjepolitiken och en snävare syn på andra former av barnomsorg än heltidstillsyn i kommunala daghem.

Enligt utskottets mening behövs nu åter en kursomläggning. Det familjepolitiska reformarbetet måste utgå från en helhetssyn och utformas utifrån vissa övergripande mål och principer. Familjen är samhällets hörnsten, och de viktigaste delarna i barnens uppfostran ges i familjen. Brister i detta avseende kan aldrig helt uppvägas av fostran och utbildning utanför familjen.

Föräldrarna har det grundläggande ansvaret för barnens uppfostran. Samhällets familjepolitik skall underlätta för föräldrarna att ta och bära detta ansvar.

Familjepolitiken måste utformas så att den kan tillgodose skilda familjers olika önskemål och behov. Det är föräldrarna som skall avgöra vilken omsorg och tillsyn man vill ge barnen. Samhällets stöd till barnfamiljerna bör baseras på valfrihet. Föräldrarna bör ges bättre möjligheter att välja form av tillsyn.

Familjerna skall ha möjlighet att välja mellan många skilda alternativ, så att de i olika stadier av sitt liv skall kunna välja den livsform, arbetsfördelning och barnomsorg som passar just då. Oavsett om föräldrarna förvärvsarbetar eller inte och oavsett om de har få eller många barn skall de kunna välja den lösning som passar barnen bäst och som ger föräldrarna trygghet för barnen.

Barnen är vår framtid. Alla barn har rätt till en trygg uppväxt. Samhällets familjepolitik måste sätta barnen och deras bästa i centrum. Det är i första hand föräldrarna som har ansvaret för sina barn och deras uppväxtvillkor. Barnens och föräldrarnas behov av mera tid för varandra är en viktig grundprincip för familjepolitiken.

I nuvarande skattesystem tas ingen hänsyn till hur många som skall leva av familjeinkomsten vid beskattningen. Skattesystemet måste därför vägas in i den samlade familjepolitiken och ta hänsyn till försörjningsbördan. Möjlighet måste finnas även för barnfamiljer med bara en inkomst att leva på denna jämte barnbidrag och flerbarnstillägg. Barn- och familjestödet är svåröverskådligt och i vissa delar styrande och direkt orättvist med i vissa fall oacceptabla marginaleffekter som följd. Vägledande för en översyn bör vara kraven på rättvisa, valfrihet och effektivitet.

Familjepolitiken måste utgå från den självklara förutsättningen att föräldrarna bäst vet vilken omsorgsform som bäst passar deras barn. Vård av barn måste därför alltid betraktas som en lika värdefull uppgift oberoende av om den utförs av föräldrarna själva eller av privata eller kommunala ersättare. Införandet av någon form av vårdnadsersättning skulle underlätta familjernas valfrihet.

Det samhälleliga stödet till barnomsorgen måste också utformas så att det utgår lika för olika former av barnomsorg (se res. 13).

I sammanfattning bör principerna för den fortsatta familjepolitiken vara följande:

- Föräldrarna har huvudansvaret för barnen, och familjen är basen för barnens uppfostran.
- Familjepolitiken skall syfta till att ge barnen en trygg uppväxt, öka valfriheten och främja jämställdheten.
- Skattesystemet skall utformas så att hänsyn tas till försörjningsbördan varvid särskilt beaktas ensamförsörjarfamiljerna.
- Reformeringen av det fortsatta familjestödet måste inriktas på att mildra marginaleffekterna för barnfamiljerna.
- Reformen skall innefatta ändring av stödet till olika former av barntillsyn så att familjernas valfrihet förbättras och alternativa barnomsorger stimuleras. Vård av egna barn skall underlättas om familjen väljer detta framför att lösa barnomsorgen utanför hemmet.
- Större rättvisa måste uppnås mellan familjer med barn och familjer utan barn. Särskild hänsyn måste tas till flerbarnsfamiljernas situation.

Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna. Med hänvisning till detta ställningstagande saknar utskottet anledning att gå in på förslaget i motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 2.

dels att utskottet under mom. 6 bort hemställa

6. beträffande *det familjepolitiska reformarbetet* att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3233 yrkande 4, motion 1984/85:3234 yrkande 8 och motion 1984/85:3236 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Införande av vårdnadsersättning (mom. 7 i hemställan)

7. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Inte heller" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

För att snabbt minska orättvisorna mellan de familjer som får och de som inte får kommunal barnomsorgsplats, för att öka småbarnsfamiljernas valfrihet samt för att minska behovet av de mycket dyra småbarnsplatserna vid daghemmen bör en obeskattad vårdnadsersättning på 6 000 kr. per år införas för alla barn mellan ett och tre år. En sådan ersättning, som skulle "kosta" omkring 6 % av dagens stöd till den kommunala barnomsorgen, bör finansieras inom ramen för statsbidraget till denna. Vårdnadsersättningen bör införas den 1 januari 1986. Regeringen bör skyndsamt framlägga förslag härom för riksdagen.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa

7. beträffande *införande av vårdnadsersättning* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3233 yrkande 2 och med avslag på motion 1985/86:8 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

I propositionen föreslås att plats i förskola "i någon form" skall erbjudas barn från ett och ett halvt års ålder. Föräldraförsäkringen ger full ersättning i endast nio månader. Därefter räknar regeringen med att föräldrarna själva skall svara för omsorgen. Enligt utskottets mening måste därför föräldraförsäkringen snarast byggas ut så att den ger ersättning tills barnet uppnått 18 månaders ålder. Regeringen bör snarast framlägga förslag härom för riksdagen. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 2 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 8 bort hemställa

8. beträffande *utbyggnad av föräldraförsäkringen*
att riksdagen med anledning av motion 1985/86:9 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Nytt statsbidragssystem (mom. 10 samt motiveringen till mom. 12 i hemställan)

9. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Beträffande bidragen" och slutar med "(yrkande 6)" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 17 med "Utskottet har" och slutar på s. 18 med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 1984/85:3233 (yrkande 3) att ett statsbidragssystem för barnomsorgen skall vara neutralt i förhållande till omsorgsform och huvudman och att det måste uppfylla följande krav:

- Kommunal förskole- eller skolbarnsomsorg får inte gynnas på bekostnad av enskilda alternativ eller familjedaghem.
- När de kvalitetskrav, som alltid måste ställas, är uppfyllda skall enligt utskottets mening kommunerna vara skyldiga att räkna in de enskilda förskolorna i barnomsorgsplanen.
- Deltidsförskolan skall berättiga till motsvarande statsbidrag som heltidsförskolan. Förslaget i propositionen är här inte till fyllest.
- Statsbidragen får inte utformas så att långa daghemsvistelser ensidigt gynnas jämfört med kortare vistelsetider. Propositionens förslag innebär inte en tillräckligt stor förbättring.
- Statsbidragen skall ge utrymme för införande av en vårdnadsersättning från den 1 januari 1986.
- Förskolans skolförberedande roll måste klart framhållas och förstärkas.

De statsbidragsregler som antogs av riksdagen i december 1983 brister i

samtliga dessa avseenden. Utskottet anser därför att riksdagen hos regeringen bör begära förslag till nya statsbidragsregler som uppfyller de krav som här har räknats upp. På sikt bör för övrigt statsbidragen till barnomsorgen avvecklas och ersättas av grundavdrag för barn, vårdnadsersättning och avdragsrätt för nödvändiga barntillsynskostnader samt en väl utformad kommunalskatteutjämning. Utskottet tillstyrker således motion 1984/85:3233 (m) yrkande 3. Med hänsyn till det anförda saknar utskottet anledning att gå in på förslagen i motionerna 1984/85:3234 (fp) yrkande 1, 1984/85:3236 (c) yrkande 3, 1985/86:9 (vpk) yrkandena 4 och 6 och 1985/86:8 (c) yrkande 4, vilka alltså avstyrks.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa

10. beträffande *nytt statsbidragssystem*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3233 yrkande 3 och med avslag på motion 1984/85:3234 yrkande 1, motion 1984/85:3236 yrkande 3, motion 1985/86:8 yrkande 4 och motion 1985/86:9 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. av Daniel Tarschys (fp) och Ingrid Ronne Björkqvist (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Beträffande bidragen" och slutar med "(yrkande 6)" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 17 med "Utskottet har" och slutar på s. 18 med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det statsbidragssystem som antogs av riksdagen i december 1983 har stora svagheter, dels genom att bestämmelserna tvingar fram långa vistelsetider, dels genom att enskilda förskolor missgynnas. Statsbidragssystemet bör därför reformeras. Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 1984/85:3234 (fp) yrkande 1 att det är dags att anförtro kommunerna ett större ansvar för dimensionering och drift av barnomsorgen. Statens bidrag till barnomsorgen borde därför på sikt utgå med ett visst belopp per barn i förskoleåldern i kommunen. Inom denna ram borde de förtroendevalda i kommunen anförtros att fördela medlen efter de behov som finns i resp. kommun. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag till reformerat statsbidrag i enlighet härmed. Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna. Det sagda innebär att utskottet avstyrker motionerna 1984/85:3233 (m) yrkande 3, 1984/85:3236 (c) yrkande 3, 1985/86:9 (vpk) yrkandena 4 och 6 samt 1985/86:8 (c) yrkande 4.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa

10. beträffande *nytt statsbidragssystem*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3234 yrkande 1 och med avslag på motion 1984/85:3233 yrkande 3, motion 1984/85:3236 yrkande 3, motion 1985/86:8 yrkande 4 och motion 1985/86:9 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. av Rune Gustavsson (c) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Beträffande bidragen" och slutar med "(yrkande 6)" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 17 med "Utskottet har" och slutar på s. 18 med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 1984/85:3236 (c) (yrkande 3) att statsbidraget till barnomsorgen bör reformeras i enlighet med vad som föreslogs i proposition 1980/81:205 om förenklade statliga regler inom barnomsorgen. Bidraget bör alltså utgå med 40 % av bruttokostnaden för all barnomsorg som finns upptagen i kommunernas barnomsorgsplaner, dvs. daghem, familjedaghem, deltidsförskola, föräldraled barnomsorg och öppen förskola. Utskottet anser att en sådan reform ger flera positiva effekter. Det stimulerar kommunerna att med bevarad kvalitetsmålsättning söka mindre resurskrävande organisation och lösning för barnomsorgen. Det ger också ökad rättvisa mellan olika kommuner och olika delar av landet.

Regeringen bör snarast framlägga förslag om förenklade och mer rättvisa statsbidragsregler för barnomsorgen i enlighet med vad utskottet nu anfört. Detta bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker alltså motion 1984/85:3236 (c) yrkande 3. Med hänsyn till det anförda saknar utskottet anledning att gå in på de bidragssystem som föreslås i motionerna 1984/85:3233 (m) yrkande 3, 1984/85:3234 (fp) yrkande 1, 1985/86:9 (vpk) yrkandena 4 och 6 samt motion 1985/86:8 (c) yrkande 4. De nu nämnda motionerna avstyrks.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa

10. beträffande nytt statsbidragssystem

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3236 yrkande 3 och med avslag på motion 1984/85:3233 yrkande 3, motion 1984/85:3234 yrkande 1, motion 1985/86:8 yrkande 4 och motion 1985/86:9 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Nytt statsbidragssystem (mom. 10 i hemställan)

12. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 17 med "Utskottet har" och slutar på s. 18 med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör statsbidraget till barnomsorgen utformas så att det blir en verklig stimulans för kommunerna att bygga ut verksamheten. Bidragskonstruktionen bör vidare vara sådan att den gynnar en kvalitativt bra barnomsorg. Utskottet anser därför att statsbidraget bör kopplas ihop med bindande miniminormer för personaltäthet, ytnormer och barngruppsstorlekar. För att säkra den kvantitativa utbyggnaden av barnomsorgen bör ett driftbidrag utgå med 75 % av de faktiska driftkostnaderna och på så sätt täcka personalkostnaderna. Regeringen bör snarast framlägga förslag till ändrade statsbidragsregler i enlighet härmed. Detta bör ges regeringen till känna.

Utskottet tillstyrker således motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 4. Till frågan om ett temporärt anordningsbidrag och bidrag till insatser för barn med behov av särskilt stöd återkommer utskottet i det följande. Med hänsyn till detta ställningstagande har utskottet ingen anledning att gå in på motionerna 1984/85:3233 (m) yrkande 3, 1984/85:3234 (fp) yrkande 1, 1984/85:3236 (c) yrkande 3 och 1985/86:8 (c) yrkande 4, som alltså avstyrks.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa

10. beträffande *nytt statsbidragssystem*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:9 yrkande 4 och med avslag på motion 1984/85:3233 yrkande 3, motion 1984/85:3234 yrkande 1, motion 1984/85:3236 yrkande 3 och motion 1985/86:8 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Lika bidrag till kommunal och enskild barnomsorg (mom. 11 i hemställan)

13. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m), Ingvar Eriksson (m), Ingrid Ronne Björkqvist (fp) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet har heller" och slutar med "enskild regi" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser med tillfredsställelse att regeringen nu föreslår att barnomsorg som drivs av föräldrakooperativ eller ideella föreningar skall ges stöd på samma villkor som kommunal barnomsorg. Så sent som i våras – efter det att denna proposition hade lagts fram – avslög riksdagen yrkanden av denna innebörd.

Statsbidragssystemet bör bygga på en princip som innebär fullständig likställighet mellan enskild och kommunal barnomsorg. Det finns enligt utskottets mening inte någon anledning för staten att motsätta sig barnomsorg i enskild regi eller att kommunerna köper barnomsorgstjänster av seriösa företag. Det skall självfallet vara en förutsättning att barnomsorgen har en tillfredsställande kvalitet och att den ingår i kommunens barnomsorgsplan. I avvaktan på en större reformering av statsbidragssystemet för barnomsorgen bör reglerna för bidrag till alternativ barnomsorg ändras i enlighet med vad som föreslås i motion 1984/85:3234 (fp) yrkande 2. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 11 bort hemställa

11. beträffande *lika bidrag till kommunal och enskild barnomsorg*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3234 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Beträffande bidragen" och slutar med "(yrkande 6)" bort ha följande lydelse:

Beträffande bidragen till barn med behov av särskilt stöd anser utskottet att de regler som riksdagen antog i december 1983 inte går tillräckligt långt. Det räcker inte med ett schablonmässigt bidrag, utan stödet bör enligt utskottets mening täcka de verkliga kostnaderna. Utskottet tillstyrker därför det förslag som läggs fram i motion 1985/86:9 yrkande 6 och som innebär att när ett daghem eller fritidshem får barn med behov av extra stöd och stimulans skall statsbidrag utgå för den extra personalförstärkning som behövs för att tillgodose barnens behov. Bidraget skall utgå i efterskott för hela den faktiska kostnad kommunen haft för denna stödpersonal. Vad utskottet här uttalat bör i enlighet med motionen ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa

12. beträffande *bidrag för stöd till barn med särskilda behov* att riksdagen med anledning av motion 1985/86:9 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Statsbidrag till öppen förskola m. m. samt riktlinjer för höjning av statsbidragen (mom. 13 och 14 i hemställan)

15. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som – under förutsättning av bifall till reservation 9 – anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "barnomsorgsformer" bort ha följande lydelse:

I det föregående har utskottet uttalat sig för ett nytt statsbidragssystem i enlighet med förslaget i motion 1984/85:3233 (m) yrkande 3 (se res. 9). I avvaktan på införandet av detta system saknas anledning att genomföra propositionens förslag till jämkningar av nuvarande statsbidragssystem. Propositionen bör därför avslås i denna del.

dels att utskottet under mom. 13 och 14 bort hemställa

13. beträffande *statsbidrag till öppen förskola m. m.* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del avslår i propositionen yrkande 2 angivna riktlinjer för statsbidrag till öppen förskola, deltidsgrupp och alternativa barnomsorgsformer,

14. beträffande *riktlinjer för höjning av statsbidragen* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del avslår i propositionen yrkande 3 angivna riktlinjer för en höjning av statsbidragen till daghem, familjedaghem och fritidshem,

16. av Rune Gustavsson (c) och Rosa Östh (c) som – under förutsättning av bifall till reservation 11 – anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "barnomsorgsformer" bort ha följande lydelse:

I det föregående har utskottet uttalat sig för ett nytt statsbidragssystem i enlighet med förslaget i motion 1984/85:3236 (c) yrkande 3 (se res. 11). I avvaktan på införandet av detta system saknas anledning att genomföra propositionens förslag till jämkningar av nuvarande statsbidragssystem. Propositionen bör därför avslås i denna del.

dels att utskottet under mom. 13 och 14 bort hemställa

13. beträffande *statsbidrag till öppen förskola m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del avslår i propositionen yrkande 2 angivna riktlinjer för statsbidrag till öppen förskola, deltidsgrupp och alternativa barnomsorgsformer,

14. beträffande *riktlinjer för höjning av statsbidragen*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del avslår i propositionen yrkande 3 angivna riktlinjer för en höjning av statsbidragen till daghem, familjedaghem och fritidshem,

Anordningsbidrag budgetåret 1985/86 (mom. 15 samt motiveringen till mom. 16 och 17 i hemställan)

17. av Göte Jonsson (m), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m), Ingvar Eriksson (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 19 med "Utskottet ser" och slutar på s. 20 med "(yrkande 5)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det i bidragshänseende bör råda fullständig likställighet mellan alla former av barnomsorg. Utskottet kan därför inte godta att ett anordningsbidrag införs som endast utgår till daghem och fritidshem. Propositionen bör därför avslås i denna del. Med hänvisning härtill saknar utskottet anledning att gå in på förslagen i motionerna 1984/85:3234 (fp) yrkande 7 och 1985/86:9 (vpk) yrkande 5, vilka avstyrks.

dels att utskottet under mom. 15 bort hemställa

15. beträffande *anordningsbidrag budgetåret 1985/86*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del avslår i propositionen yrkande 4 angivna riktlinjer för anordningsbidrag till daghem och fritidshem för budgetåret 1985/86,

18. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "(yrkande 5)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion 1985/86:9 (vpk) yrkande 5 att anordningsbidraget bör förlängas till dess att utbyggnadsbehovet är täckt. Detta bör riksdagen med anledning av motionen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 17 bort hemställa

17. beträffande *förlängning av anordningsbidrag*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:9 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Innehållet i barnomsorgen (mom. 18 samt motiveringen till mom. 19 och 20 i hemställen)

19. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 23 med "Utskottet vidhåller" och slutar på s. 24 med "(yrkande 6)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är positivt att regeringen nu visar intresse för behovet av en mer strukturerad och pedagogiskt utformad verksamhet för barnen i förskolan. Förslaget är emellertid på flera punkter otillräckligt och kan därför inte läggas till grund för något beslut av riksdagen. Propositionen bör således avslås även i denna del. Med hänvisning till det anförda saknar utskottet anledning att gå in på förslagen i motion 1984/85:3234 (fp) yrkandena 5 och 6, som avstyrks. Till frågorna om innehållet i ett pedagogiskt program, kristna grundvärderingar i förskolan samt skolförberedande verksamhet återkommer utskottet i det följande.

dels att utskottet under mom. 18 bort hemställa

18. beträffande *innehållet i barnomsorgen*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del avslår i propositionen yrkande 1 i motsvarande del angivna riktlinjer för innehåll i barnomsorgen,

20. av Rune Gustavsson (c) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 23 med "Utskottet vidhåller" och slutar på s. 24 med "(yrkande 6)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening har propositionen inte beaktat att de flesta föräldrar i dag ställer krav på att få påverka barnomsorgens innehåll. Utskottet anser vidare att ett pedagogiskt program för förskolan måste understryka nödvändigheten av att barn på egen hand och spontant får utveckla lekar utan byråkratiskt tvingande program. Sammanfattningsvis avstyrker utskottet propositionens förslag även i denna del. Med hänvisning

till det anförda saknar utskottet anledning att gå in på förslagen i motion 1984/85:3234 (fp) yrkandena 5 och 6, som avstyrks.

SoU 1985/86:5

dels att utskottet under mom. 18 bort hemställa

18. beträffande *innehållet i barnomsorgen*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3236 yrkande 1 i motsvarande del, motion 1984/85:3233 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86:8 yrkande 1 i motsvarande del avslår i propositionen yrkande 1 i motsvarande del angivna riktlinjer för innehåll i barnomsorgen,

Förskolans pedagogiska verksamhet (mom. 19 i hemställan)

21. av Daniel Tarschys (fp) och Ingrid Ronne Björkqvist (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 23 med "Vad därefter beträffar" och slutar på s. 24 med "(yrkande 5)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar dock uppfattningen i motion 1984/85:3234 (fp) yrkande 5 att det saknas en väsentlig del i propositionens beskrivning av den pedagogiska verksamheten. Som motionärerna framhåller bör utrymme ges för verksamhet med alternativa pedagogiska metoder. Vidare bör stora möjligheter lämnas för föräldrar och personal på den enskilda förskolan att utforma verksamheten. Förskolans viktiga roll för att främja jämställdheten bör också framhållas samt utrymme ges för ideellt arbete inom den kommunala barnomsorgen. Vad utskottet här uttalat om innehållet i förskolan bör riksdagen med anledning av motionen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 19 bort hemställa

19. beträffande *förskolans pedagogiska verksamhet*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3234 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

Kommunala riktlinjer (mom. 20 i hemställan)

22. av Daniel Tarschys (fp) och Ingrid Ronne Björkqvist (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "Beträffande kommunala" och slutar med "(yrkande 6)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar farhågorna i motion 1984/85:3234 (fp) yrkande 6 för att kommunala riktlinjer av det slag som föreslås i propositionen kan verka hämmande på den pedagogiska utvecklingen och medverka till att alla förskolor stöps i samma form. Utskottet anser att vissa riktlinjer för lokal anpassning av de centrala riktlinjerna kan vara motiverade, men de får inte förhindra att förskolor med alternativ pedagogik tas upp i kommunens barnomsorgsplan. Den enskilda förskolan bör inte styras i detalj utan ges ansvaret att inom vida ramar konkretisera de allmänna riktlinjerna. Vad utskottet här uttalat om kommunala riktlinjer för barnomsorgens förskoleverksamhet bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 20 bort hemställa

20. beträffande *kommunala riktlinjer*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3234 yrkande 6 och av vad som anförts i propositionen angående kommunala riktlinjer för barnomsorgens förskoleverksamhet beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,

Det pedagogiska programmets innehåll (mom. 21 i hemställan)

23. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 25 som börjar med "De övergripande målen" och slutar med "(yrkande 6)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas mening att i förskolan har använts utbildningsmaterial som inte uppfyllt kraven på allsidighet och objektivitet. Alla föräldrar skall med förtroende kunna skicka sina barn till förskolan. Man måste ta hänsyn till att föräldrarna har olika uppfattningar om hur känsliga frågor skall presenteras för barnen. Personalen skall vidare vinnlägga sig om att inte utsätta barnen för ensidiga värderingar i frågor där föräldrarna uppenbarligen har eller kan ha olika uppfattningar. Verksamheten skall präglas av den hänsyn och de demokratiska ideal som måste anses självklara i ett västerländskt civiliserat samhälle, vars grundläggande värderingar vilar på kristen tradition. Vad utskottet här uttalat med anledning av motion 1984/85:3233 (m) yrkande 6 bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 21 bort hemställa

21. beträffande *det pedagogiska programmets innehåll*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3233 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Kristna grundvärderingar i förskolan (motiveringen till mom. 22 i hemställan)

24. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 25 med "Utskottet har" och slutar på s. 26 med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det vara självklart att det pedagogiska programmet skall utgå från att varje människa är unik och har ett eget värde liksom att det skall byggas på den etik och den tradition av humanism och medmänsklighet som grundas på kristendomen. Utskottet delar motionärens uppfattning att mycket av vårt kulturarv skulle te sig obegripligt om förskolans pedagogiska verksamhet frångick kristna grundvärderingar. På sikt skulle kulturarvet till väsentliga delar gå förlorat. Utskottet anser emellertid inte att motionen behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

25. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barnen före skolstarten behöver en bättre förberedelse för skolan än vad som erbjuds i dag. Skolstyrelsen bör därför ha ansvaret för den del av verksamheten i förskolan som förbereder barnen för lågstadiet under året närmast före skolstarten, och skolöverstyrelsen bör ges i uppdrag att utforma det pedagogiska programmet för denna del av verksamheten. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1984/85:3233 (m) yrkande 5 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 23 bort hemställa

23. beträffande *skolförberedande verksamhet*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3233 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

beträffande *införande av vårdnadsersättning* av Rune Gustavsson och Rosa Östh (båda c) som anför:

Vi har i vår motion redogjort för centerns förslag till vårdnadsersättning, vilket innebär att ett bidrag om 24 000 kr./år införs till alla familjer med barn i förskoleåldern och där ersättning enligt föräldraförsäkringen inte utgår. Ersättningen skall i skattehänseende och inom det sociala trygghetssystemet betraktas som inkomst av förvärvsarbete. Ersättningen skall i normalfallet utgå till den förälder/vårdnadshavare som har lägst inkomst, exempelvis den som minskat sin arbetstid.

Vi har för avsikt att följa upp förslaget i annat sammanhang.

Innehållsförteckning	s.
Sammanfattning	1
Propositionen	2
Motioner	2
Utskottet	4
Bakgrund	4
Riktlinjer för utbyggnaden av barnomsorgen	6
Allmänna familjepolitiska åtgärder	11
Statsbidragssystem för barnomsorgen	14
Anordningsbidrag	19
Innehållet i barnomsorgen	20
Hemställan	27
Reservationer	29
1. Riktlinjer för utbyggnad av barnomsorgen (mom. 1 samt motive- ringen till mom. 2-4 i hemställan) av m	29
2. D:o av c	30
3. Lagstadgad rätt till förskoleplats (mom. 2 i hemställan) av vpk	31
4. Utbyggnadens inriktning (mom. 3 i hemställan) av vpk	31
5. Utbyggnadstakt för heltidsförskolan (mom. 4 i hemställan) av vpk	31
6. Det familjepolitiska reformarbetet (mom. 6 samt motiveringen till mom. 8 i hemställan) av fp, m och c	32
7. Införande av vårdnadsersättning (mom. 7 i hemställan) av m	34
8. Utbyggnad av föräldraförsäkringen (mom. 8 i hemställan) av vpk	35
9. Nytt statsbidragssystem (mom. 10 samt motiveringen till mom. 12 i hemställan) av m	35
10. D:o av fp	36
11. D:o av c	37
12. Nytt statsbidragssystem (mom. 10 i hemställan) av vpk	37
13. Lika bidrag till kommunal och enskild barnomsorg (mom. 11 i hemställan) av fp, m och c	38
14. Bidrag för stöd till barn med särskilda behov (mom. 12 i hemställan) av vpk	39
15. Statsbidrag till öppen förskola m. m. samt riktlinjer för höjning av statsbidragen (mom. 13 och 14 i hemställan) av m	39
16. D:o av c	40
17. Anordningsbidrag budgetåret 1985/86 (mom. 15 samt motive- ringen till mom. 16 och 17 i hemställan) av m och c	40
18. Förlängning av anordningsbidrag (mom. 17 i hemställan) av vpk	41
19. Innehållet i barnomsorgen (mom. 18 samt motiveringen till mom. 19 och 20 i hemställan) av m	41
20. D:o av c	41
21. Förskolans pedagogiska verksamhet (mom. 19 i hemställan) av fp	42
22. Kommunala riktlinjer (mom. 20 i hemställan) av fp	42
23. Det pedagogiska programmets innehåll (mom. 21 i hemställan) av m	43

24. Kristna grundvärderingar i förskolan (motiveringen till mom. 22 i hemställan) av m	43
25. Skolförberedande verksamhet (mom. 23 i hemställan) av m	44
Särskilt yttrande beträffande införande av vårdnadsersättning av c . . .	44